Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабрийн 21-һээ гарана. | № 2 (18325). | 1990 оной январиин 3, среда | Сэн 3 мүн.

Малай үбэлжэлгэ—шанга шалгалта

БАТА АЛХАМААР...

Манай совхозой Шиирэнгын һаалиин фермэдэ 24 һаалишан хүдэлнэ. Тэдэнэрнай дүрбэн бүлэг боложо хубаараад малаа харууһална. Ахалагша малшан Намсарай Семенов нэгэ бүлэгыень хүтэлбэрилнэ. Тэрэнэй бүлэгтэ һаалишанаар Галина Хашитова, Серафима Санжиева, Мария Арефьева, Дулма Ринчинова гэгшэд ажаллана.

Энэ фермын һаалишад нёдондо үнеэн бүриһөө 2557 килограмм һү һаагаа. Энэнь урзанда жэлэй энэ үеынхиһөө нилээд ехэ болоно. Тусхайлбал, эндэхи һаалишад республикын дундуур фермэнүүдэй зэргэдэ орожо шадаба гээшэ.

Гүүртын дүршэлтэй һаалишан Г. Хашитова үнгэрһэн жэлэй эхинһээ үнеэн бүриһөө 2901 килограмм һү һаагаад, социалис мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ гараа һэн. Мүн тэрэ даажа абаһан үнеэдһээ тугалнуудые абажа, гарзалуулангүй түлжүүлээ. Урда жэлнүүдтэ тэрэ амжалтатай һайнаар хүдэлжэ, фермынгээ һаалишадай дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ хододоо шалгарһан, түрүү һуурийнуудые эзэлһэн бэлэй. Он жэлнүүдэй ошохо тума Галина Арсентьевна Хашитовагай дүй дүршэл улам баяжана. Энэ ажалша бэрхэ һаалишан мэдэхэ, шадаха юумэеэ залуушуулда дамжуулан хүргэжэ, тэдэнэртэ тулатай зүбшэл заабари үгэжэ, хүдэлмэридэнь шадал зэргээрээ хамһалсана.

Эндэхи дүршэлтэй һаалишадай тоодо Мария Григорьевна Арефьева оролсодог. Тэрэ олон жэлэй туршада мал ажалда хүдэлхэ зуураа, дүй дүршэлөө, бэлиг шадабарияа дээшэлүүлээ. Жэлһээ жэл бүхэндэ түсэб, уялгануудаа дүүргэнэ. Үнгэрһэн жэлэй дүнгөөр үнеэн бүриһөө 2506 килограмм һү һаагаад байнхай. Мүн тугалнуудые абаха түсэбөө бэелүүлэнхэй.

— Мүнөө үнеэдые һубайруулха гээшэмнай ахир муу гээгдэл гээшэ. Ажахыгаа ямар ехэ хохидолдо оруулха байна гээшэбибди гэжэ тэрэ ходо хэлэжэ байдаг, —гэжэ отделениин зоотехник Б. Г. Хабинов һаалишан Арефьев тухай хэлээ һэн.

Залуу һаалишан С. Санжиева нилээд урагшатайгаар ажаллана. Тэрэ ажалдаа ехэ эрилтэтэйгээр хандадаг. Үнеэдээ һайнаар һаадаг, һая гараһан нарай тугалнуудаа наринаар харууһалдаг. Тэрэ үнеэн бүриһөө нёдондо 2558 килограмм һү һаагаад, залуушуулай дундаһаа шалгарба.

Тэрэнэй энэ ехэ амжалтада Ажалай Алдар Солын хоёр ордентой түрүү һаалишан Г. А. Хашитовагай оруулһан хубита бага бэшэ бии гээд тэмдэглэлтэй. Даажа абаһан үнеэдээ эдеэлүүлхэ, харууһалха, һааха үедэнь заабари үгэжэ, туһаламжа үзүүлдэг байха юм.

Гүүртын дүрбэдэхи һаалишан Дулма Ринчинова үнеэн бүриһөө нёдондо 2264 килограмм һү һаагаад байна. Ажахы дотор дэлгэрһэн мүрысөөнэй дүнгөөр энэмнай тиимэ бага дүн бэшэ.

Һаалишан Д. Ринчинова мүн лэ залуу һаалишадай тоодо ороно гэхэ гү, али түрүүшынгээ жэл һаалишанаар хүдэлжэ ябана. Залуу һаалишанай даажа абаһан бүлэг үнеэд соо гунжанууд, мүн хүгшэрһэн үнеэд бии байха. Теэд Р. Ринчинова эхин дээрээ яһала һайн дүн туйлаба.

Энэ гүүртын һаалишад бүри намарай үедэ арга боломжонуудаа элирүүлэн хаража үзөөд, үбэлэй һаранuудта үнеэн бүриһөө 1400 килограммһаа бага бэшэ һү һаахаар шиидээ бэлэй.

Үбэлжэлгээ эмхитэйгээр үнгэргэжэ, үнеэдэйнгээ һү шэмые дээшэлүүлхын тула ахалагша малшан Н. Семеновой ударидадаг бүлэгэй һаалишад ажалаа һайнаар эмхидхэжэ, һүнэй шанарые дээшэлүүлхэ, мүн түрүү дүй дүршэл нэбтэрүүлгэдэ онсо анхарал хандуулна.

Мүнөө һаалишад яһала урагшатай һайнаар хүдэлжэ байна. Урдаа табиһан зорилгонуудынь саг болзорто бэелүүлэгдэнэ. Совхозой мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд фермын һаалишад, малшад, тугалшадай ажалые хүнгэн болгохо, һайжаруулха талаар зохихо хэмжээнүүдые абана.

Малайнь үбэлэй байранууд соохи аргал шебааһа сэбэрлэхэ, тэжээл буйлуулан шанаржуулха хүдэлмэри оньһожоруулагданхай. Мүнөө үнеэдтэ тэжээл хубаарилан үгэхэ, малаа ундалуулха, үнеэ һааха хүдэлмэри оньһон машинын хүсөөр хэгдэдэг боложо байна.

Эндэхид фермынгээ дэргэдэ малшанай гэртэй болонхой. Тэндэ һаалишадай амарха, сайлаха тусхай таһалга, мүн улаан булан бии юм. Тэндэмнай элдэб газетэ, журналнууд, һонин номууд асарагдажа табигданхай.

Һаалишадай хүдэлмэриин үдэр бүриин дүнгүүд улаан булан соохи тусхай самбар дээрэ тэмдэглэгдэжэ, олоной анхаралда табигдана.

Манай Шиирэнгын һаалиин комплексын бүхы бүлэгүүдэй һаалишад жэгдэ һайнаар хүдэлнэ гэхын аргагүй. Үнгэрһэн жэлэй дүнгөөр үнеэн бүриһөө 2189 килограмм һү һаагшад бии. Эндэ үнеэдэй үүлтэр һайжаруулха, ажалай эмхидхэлэй шэнэ гурим нэбтэрүүлхэ, элирүүлэгдэһэн дутагдалаа дары усадхахаар зохихо хэмжээнүүдые саг дары абадаг болоол һаа, байдалынь эрид хубилгагдахаар гэжэ һанагдана. Гэбэшье юрэнхы дээрээ Яруунын районой Тулдуунай совхозой дурсагдагша фермын коллектив найдамтай алхамаар урагшаа дабшана.

Ц. БАДМАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

АЖАЛЫНЬ УРАГШАТАЙ

Түнхэнэй голдо үнгэрһэн жэлдэ һая һаашадаашье үзэгдөөгүй ута намарай дулаахан шарай үргэлжэлжэ, ниитын болон үмсын адууһа мал хэнзэ ногоондо, тарианай үлөөдэһэндэ бэлшэжэ нилээд хүшэлөө бэлэй. Хадын хормойгоор нэмжыһэн поли дээрэһээ һолоомо ашаһан тэргэтэй тракторнууд Охор-Шэбэрэй үйлсөөр тооһо бурьюулан шахамалнуудай гүүртын малай байра тээшэ һубаринад.

Саянай совхозо малай үбэлжэлгэдэ хүсэд хүрэхөөр үбһэ, шэмэтэ силос, ороohото ургамалнуудай сенаж бэлэдхэжэ абаһаншье һаа, һолоомоёо зөөжэ байна. Шахамалнуудай гүүртэдэ 19 ухэршэн бүхыдөө 1297 мал харууһална. Бригадын олонхи гэшүүд олон жэлэй туршада мал ажалда хүдэлжэ, дүй дүршэлтэй болонхой. Гүүртын бригадир Виктор Жамсаевич Имескенов гурбан жэлэй саана энэ тушаалда томилогдоо юм. Виктор Жамсаевич үбэлжэлгэ тухай иигэжэ хөөрэнэ:

— Жэл бүри манай малшад зунай сагта һүрэг малаа хадын бэлшээридэ абаашажа адуулдаг заншалтай. Үнгэрэгшэ нажартаа манай гүүртын малшад 1089 үхэр Хүдүүгэй, Үргэдэйн, Ямаатын, Ондолитын, Нууртын бэлшээридэ абаашажа зуһаа. Хододоо һэрюун агаартай, шэмэтэй хурса ногоотой Хамар-Дабаанай ара нюрганда оршодог бэлшээридэ адуу мал түргэн хүшэлжэ таргалдаг юм. Хадын бэлшээриһээ малайнгаа бусахада, бултыень шэгнэжэ тодорхойлообди. Ямбу Жалсараевич Хальчаев түрүүтэй Жамбал Хоборков, Леонид Ошоров гэгшэдэй харууһалдаг һүрэг гунжад шэгнүүрээ туд бүреэ сүүдхэлдэ 910 граммаар нэмээһэн байна. Бригадада дүй дүршэлтэй малшад олон, П. Д. Жербаев, А. Ж. Имескенов, А. Ж. Хальчаев, С.-Д. Н. Сыремпилов гэгшэд жэл бүри амжалтатай хүдэлнэд. 851 адуу мори даажа абаһан зургаан адуушад бригадын бүридэлдэ ородог юм. Арбаад жэлэй урда манай малшад зунай сагта үхэрнүүдэйнгээ шэгнүүрые сүүдхэдэ мянган грамм хүрэтэр нэмээдэг һэн. Һүүлэй 15 жэлэй туршада түймэр сарагшад хадын бэлшээридэ хагда галдахыемнай хорёо юм. Тиимэһээ тэндэ һөөг бургааһан ургажа, малай бэлшэхэ газар жэл бүри бага боложо байна. Бэлшээриеэ саг соонь сэбэрлээгүй байхадаа, һөөг бургааһанда даруулхамнай. Энэ асуудалаар түргэн хэмжээ абаха хэрэгтэй. Малай үбэлжэлгэ урдынхиһаа эмхитэйгээр үнгэржэ байна. Мүнөө үбһэ тэжээл элбэг, һолоомо ехээр зөөхые оролдонобди. Манай бригадада МТЗ-82 түхэлэй трактор, тэргэ, шарга хэрэгтэй. Эндэмнай улаан булан үгы юм. Һаядаашье эндэ концерт, лекци үнгэргэгдэнэгүй, дулии балай ажаһуунабди,— гэжэ хөөрөөгөө дүүргэбэ.

Эдэ үдэрнүүдтэ тус гүүртын малшад түрүүшын зуун үхэр гүрэндэ тушааба. Малынь яһала тарганхай байжа, һайнаар сэгнэгдэжэ абтаа юм.

Б. ШАРАКШАНОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Я. Ж. Хальчаев.

Авторай фото.

Агафья Игнатьевна Суслова Оронгын совхоздо (Ивалга) һаалишанаар 32 жэл хүдэлжэ ябана. Тэрэ мүнөө 25 үнеэдые һаажа байна. Тэрэ жэлэй дүүрэтэр 3000 килограммай дабаа гаталха, хэлэһэн үгэдөө эзэн байһанаа үшөө дахин гэршэлбэ.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Кибеленэй һүнэй фермын мэдээжэ һаалишан А. И. Суслова.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ТОБШОХОНООР

Шэнэ жэлые хонишоднай хэмагһаа үлүү хүлеэн угтадаг. Ушарынь хадаа эдэнэрнай январь һараһаа хурьгадаа абажа захална бшуу. Совхозоймнай хонишодой 15 бригада харюусалгатай энэ хаһадаа һайнаар бэлдэнхэй. Хони, хурьгадай байра дулаалагдаа, хурьга абажа түлжүүлхэдэ хэрэгтэй бүхы хэрэгсэлнүүд түгэс бэлэн болгогдонхой. Энэ жэлдэ ажахымнай хонишод бүхыдөө 6700 хурьга абажа түлжүүлхээр түсэблэнэ. Нёдондо республикын габьяата малшан Василий Васильевич Чернояровай бригадада шэнэ байра баригдажа ашаглагдаа һэн. Тиимэһээ мүнөө эдэнэрнай шэнэ байрада хурьгадаа абажа, гарза хоролтогүй түлжүүлхэнь.

З. ДАШИПЫЛОВА,
Хяагтын совхозой ахамад зоотехник.

• • •

Үнеэн бүриһөө 3000 килограммһаа бага бэшэ һү һаахаар ажалай тэмсэлдэ оролсоһон Хориин районой Дээдэ-Тайлсын совхозой Доодо-Голой һаалиин фермын коллектив энэ удаа эрхим дүн туйлажа, хараалһан зорилгоёо бэелүүлээ. Тусхайлбал, эдэнэрнай үнгэрһэн жэлэй декабриин 20-до үнеэн бүриһөө 3015 килограмм һү абаа бшуу. Иигэжэ бүхы коллективээрээ эрхимэй эрхимүүдэй зэргэдэ гараха эрхэдэ хүртэбэ.

Тус фермын үнинэй дүршэлтэй һаалишад Мария Ивановна Гарист нёдондо үнеэн бүриһөө 3558 килограмм, Елена Балдановна Цыбенова—3250, Баярма Гатаповна Цырендоржиева—3178, Нурзида Давлеевна Хасанова—3108, Сэсэгма Гатаповна Цырендоржиева 3017 килограмм һү һаагаа.

Л. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ҮЛҮҮЛЭН ДҮҮРГЭБЭ

Буламай һү һаалиин фермын түрүү һаалишан Светлана Пурбуевна Марxаева, тус фермэдэ 1976 онһоо ажаллана. Үнгэрһэн хугасаа соо энэ нүхэркэй нилээд дүй дүршэлтэй болонхой. Тэрэ Шэтын областиин Бурсомон гэжэ һууринда түрэһэн, эхэ эсэгэнь бүхэли наһандаа мал ажалда ажаллаһан юм. Тиимэһээ Светланые угай малшан гэхэдэ болоно.

Светлана Пурбуевна үнгэрһэн жэлдэ һаамхай үнеэн бүриһөө түсэбэй ёһоор 2200 килограмм һү һааха байһан һаа, тэрэнээ 2342 килограммда хүргэжэ, хэлэһэн үгэдөө хүрэжэ шадаба.

Б. ЧИМИТОВ.

Хориин район.

ЭРХИМЭЙ ЭРХИМҮҮДТЭ ЭТИГЭЛ НАЙДАБАРИ

ХОРИ

Хориин районой Анаагай совхозой ажалша коллективэй түлөөлэгшэдэй конференци дээрэ һунгуулиин Ашангын 167-дохи округһоо Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадые дэбжүүлхэ асуудал харагдаба. Ажахын профкомой түрүүлэгшэ В. А. Ильин түрүүлэн үгэ абажа, Краснопартизанска сельскэ Соведэй түрүүлэгшэ Э.-Б. Ц. Цыдыповэй кандидатурые нэрлэхэдээ, иигэжэ хэлэбэ:

— Манай округ соо Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлхээр зон олон. Тиимэшье һаань, манай сельсоведэй түрүүлэгшэ Энхэ-Булат Цыбикович депутат болоо һаа, бүхы талаараа таараха хүн гэжэ һананаб. Тэрэнэй һанаһан зориһоноо алдангүй, даамгайгаар заабол дүүргэдэг, үсэд нэтэрүү зангыень бултадаа мэдэнэ ха юмбибди даа. Иимэ хүн республикымнай засагай дээдын зургаанда байбал, округойнгоо һунгагшадай, тэрэ тоодо бидэнэйшье талые һайн хараха һэн.

В. А. Ильинэй дурадхаһан кандидатурые Онинборскын дунда һургуулиин директор И. Ж. Салуев, Анаагай совхозой директор Н. И. Куприянов, тракторно-тариан ажалай бригадын бригадир Б. Д. Дамбаев гэгшэд халуунаар дэмжэбэ.

Конференцидэ хабаадагшад һунгуулиин Ашангын 167-дохи округһоо Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадаар Энхэ-Булат Цыбикович Цыдыповые нэгэн дуугаар дэбжүүлбэ.

Е. МАНЗАЕВ,
«Шэнэ Үдэ» газетын редактор.

УЛААН-ҮДЭ

Улаан-Үдын трикотаж гадар хубсаһанай фабрикын оёдолой хубсаһа эсхэлгын, шэмэглэлгын цехүүдэй, оймһоной автомадуудай болон уран һайханай мастерскойн участогай коллективүүдэй суглаан Буряадай АССР-эй арадай депутадта болон Улаан-Үдын городской Соведэй арадай депутадта кандидадуудые дэбжүүлхэ асуудалда зорюулагдаба. Цехэй начальник И. А. Шарипов суглаа нээжэ, фабрикын профкомой түрүүлэгшэ Р. Ф. Павловада үгэ үгэбэ.

—Һунгуулиин Жердевскэ 25-дахи округһоо Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадаар Буряадай АССР-эй профсоюзуудай соведэй түрүүлэгшэ нүхэр Николай Алексеевич Розановой кандидатурые дэбжүүлээ гэхэ зуураа, тэрэнэй ажалай намтар тухай сугларагшадта дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгөө.

Бригадир, цехкомой түрүүлэгшэ Е. А. Настека, эсхэгшэ Т. М. Олейник, фабрикын директор А. Д. Тармаев гэгшэд нүхэр Н. А. Розановой кандидатурые һайшаан дэмжээ.

Һунгуулиин Жердевскэ 25-дахи округһоо Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадаар Буряадай АССР-эй профсоюзуудай соведэй түрүүлэгшэ Николай Алексеевич Розановые дэбжүүлхэ тухай тогтоол суглаан дээрэ нэгэн дуугаар абтаа.

Тус суглаан дээрэ һунгуулиин 120-дохи округһоо Улаан-Үдын горсоведэй арадай депутадта кандидадаар тус фабрикын директор А. Д. Тармаев мүн лэ нэгэн дуугаар дэбжүүлэгдэбэ.

А. МУРАШЕВ.

ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНО РАЙОН

ЛВРЗ-гэй вагонно үйлэдбэриин 1000 шахуу хүн һая сугларжа, һунгуулиин Улаан-Үдын территориальна 807-дохи округһоо РСФСР-эй арадай депутадта кандидадые дэбжүүлхэ тушаа хөөрэлдэбэ. Вагон бүридхэлгын цехэй партийна организациин секретарь Н. А. Седых слесарь А. М. Ермолаевай кандидатурые дурадхаба. Александр Михайлович 1980 ондо заводто хүдэлхөөр ороо һэн. АСУ-гай таһагта электромеханигаар түрүүшээр ажаллаа. 1983 ондо вагон бүридхэлгын цехэй слесарь болоо. Бүхы юумэндэ урагшаа һанаатай, һайнаар хүдэлдэг энэ хүн цехэй ажалша коллективэй соведэй түрүүлэгшээр һунгагдаһан байна.

Хүдэлмэришэн Ю. И. Жужтов үгэ хэлэхэдээ, А. М. Ермолаев гансашье цехэй бэшэ, харин заводой ажабайдалда эдэбхитэй хабаададаг гэжэ тэмдэглэбэ. Нүхэр Ермолаев заводой ажалша коллективэй соведэй гэшүүн, парткомой гэшүүн, пропагандист юм. Үйлэдбэридэ хабаатай шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаададаг.

Бригадир Н. А. Попов, мастер Е. И. Русина, хүдэлмэришэд Р. И. Ширина, Б. П. Михайлов гэгшэд удаа дараалан үгэ хэлэхэдээ, нэрлэгдэһэн кандидатурые бүримүһэн дэмжэжэ байһанаа мэдүүлбэд. Иигэжэ олоной нэгэн һаналгаар Улаан-Үдын территориальна 807-дохи округһоо заводой слесарь Александр Михайлович Ермолаев РСФСР-эй арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэбэ.

ЛВРЗ-гэй энэл үйлэдбэриин түлөөлэгшэд һунгуулиин Орешновскэ 13-дахи округһоо Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадые дэбжүүлбэ. Предприятиин парткомой секретарь А. Я. Пиядин, заводой начальник Н. А. Астапенкада этигэл, найдабаряа үзүүлэе гэжэ сугларагшадые уряалба.

Слесарь П. М. Иванов, модошо дархан Г. Г. Бехман, вагон бүридхэлгын цехэй начальник А. Д. Попов гэгшэд дурадхагдаһан кандидатурые дэмжэжэ байһанаа мэдүүлбэд. Тиин заводой начальник Николай Алексеевич Астапенкые һунгуулиин Орешковскэ 13-дахи округһоо Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлхэ гэһэн хамтын шиидхэбэри абтаба.

• • •

Заводой вагон заһабарилгын цехэй шэрдэгшэ Л. В. Хинхаева коллектив соогоо хүндэтэй хүн юм. Һунгуулиин Улаан-Үдын 25-дахи округһоо городской Соведтэ депутадта кандидадые дэбжүүлхэ тухай хөөрэлдөөнэй болоходо, Лариса Владимировнагай нэрэ абаһаар нэрлэгдэбэ.

Нүхэр Хинхаева цехэй комсомольско организациие толгойлдог. Харюусалгаяа һайн мэдэрдэг, ажалдаашье, олонойшье хэрэгтэ шадал шандааһатай юм. Суг хүдэлдэг нүхэдынь Лариса Владимировна Хинхаевае һунгуулиин городской 25-дахи округһоо депутадта кандидадаар дэбжүүлхэ гэһэн тогтоол баталан абаба.

А. ФЕДОРОВА,
ЛВРЗ-гэй парткабинедые даагша.

СЭЛЭНГЭ

Сэлэнгын районой дайнай ба ажалай ветерануудай соведэй ээлжээтэ пленум дээрэ районно Соведэй депутадта кандидадые дэбжүүлхэ асуудал табигдаһан байна.

Тус соведэй гэшүүн Г. С. Беляков эгээл түрүүлэн үгэ абажа, һунгуулиин 10-дахи округһоо райсоведэй депутадта кандидадаар районойнгоо ветерануудай соведэй түрүүлэгшэ Галсан Цыренович Сабжаевай кандидатурые дэбжүүлбэ.

— Дүршэл ехэтэй журналист, «Улаан Сэлэнгэ» газетын редактораар олон жэлдэ хүдэлһэн нүхэр Сабжаевые Сэлэнгын районой олониитэ һайн мэдэхэ,— гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

Юрөөгэй дунда һургуулиин багша Ц. Д. Цырендоржиев нэрлэгдэһэн кандидатурые дэмжэһэн байна. Тиин РСФСР-эй болон Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшын нэрэ солотой, Ажалай Улаан Тугай ордено Г. Ц. Сабжаев районно Соведэй депутадта кандидадаар нэгэн дуугаар дэбжүүлэгдэбэ.

Р. БАЛДАНОВ.

ЭР'ЭЭҺЭЭ БЭДЭХЭДЭ НАЙДАМТАЙ

РАЙСОВЕДЭЙ ГҮЙСЭДХҮУЛАГДАБА

К. ЭРХИТУЕВ.

КПСС-эй XXVIII съездые УГТУУЛАН

НЭРЭ ХҮНДЭ—БОДОТО ХЭРЭГҮҮДhЭЭ

Хубилган шэнэдхэлгые эхилhэн партимнай мүнөө өөрыгөө хубилгаха, ажал ябуулгынгаа онол аргануудые хубилгаха баатай болоо. Теэд энэ хэрэг хүнгэн бэшэ байшоо. Общество дотор боложо байhан хубилалтануудhаа парти гээгдэнэ, хүүшанайнгаа хүдэлмэриин аргануудые үшөөл орхёогүй гээд сэхэ хэлэгдээ гээшэ. Хэлэхэ гээшэ бэлэн. Юуб гэхэдэ, юумые хэрэг дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэй. Хэлэhэн үгэ бүтээhэн хэрэг хоёрой хоорондо алгасаанай гарадаг байhанhаа боложол, партиимнай нэрэ хүндэ унаа бэшэ гү?

Минии hанахада, партиин үүргэ дээшэлүүлхын тула нэн түрүүн тэрэнэй гэшүүдэй харюусалга, нэрэ хүндые дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Коммунист бүхэнэй ажал хэрэгүүдhээ партиимнай нэрэ хүндэ бүрилдэнэ ха юм. Тиимэhээ мүнөө үедэ партиин гэшүүн бүхэн өөрынгөө жэшээгээр бусадые хубилган шэнэдхэлгые бэелүүлгэдэ элсүүлхэ уялгатай. Манай район соо энэ нэрэеэ нангинаар сахижа, арюун сэбэрээр абажа ябадаг коммунистнууд олон. Тэдэнэр хэhэн, бэелүүлhэн ажал хэрэгүүдээрээ улад зониие омогорхуулна.

Нэрлэбэл, hуралсалай «Байгал» ажахын hаалишад Л. Н. Седых, Г. В. Вторушина, «Заветы Ильича» совхозой hаалишан Н. Б. Доржиева, Ивалгын кондитерска фабрикын хүдэлмэрилэгшэ Т. В. Егорова, Ивалгын совхоз-техникумэй hаалишан, партгрупорг А. Б. Гомбоев болон бусад олон жэл соо эрхим hайнаар ажаллажа, ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадажа, нэрэтэй, солотой, зоной дунда хүндэтэй болоhон партиин гэшүүд юм. Районой бүхы коммунистнуудай диилэнхи олониинь партийна эрилтэнүүдые эрид шууд сахижа, өөhэдынгөө хэрэгүүдээр партийна организацинуудтаа туhална.

Гэхэтэй хамта район соо партиин гэшүүнэй нэрэ бузарлаха, гэмтэшье ябадал гаргаха ушарнууд үшөөл олон үзэгдэнэ. Энэ хадаа урдахи жэлнүүдэй хохидол гэжэ хэлэхэ байнаб. Партиин зэргэдэ элдэб хүнүүд абтадаг байгаа. Партида шэлэн абаха хүдэлмэри hуладаhан, хүнүүдэй hанал бодолдо, абари занда анхарагдахаяа болиhон, бүхы юумэ ёhын тэдыдэ, хайша хэрэгээр хэдэг болошоhон саг байгаа гэжэ мэдэхэ болообди. Эндэhээ партийна журам hуладаhан байна.

Жэшээлхэдэ, манай райондо үнгэрhэн жэлдэ партийна түлбэриеэ түлөөгүй, үгышье hаа, түлэхээ арсаhан 5 хүн, кандидатска стаж гаража шадаагүй 3 хүн, хуули буса гэмтэ ябадал гаргаhан хоёр хүн партиhаа гаргагдаа. Тиихэдэ олон коммунистнуудта донгодолго хэгдэнхэй.

Ганса Халюутын совхоздо архи уугаад ябаhан 5 коммунист милициин хүдэлмэрилэгшэдтэ баригдажа, ялада унаа. Нэрлэбэл, совхозой ахамад инженер Бадмаев, ахамад зоотехник Николаев, электрик Степанов, жолоошон Жамбалов, ахамад агроном Белоплатов гэгшэд болоно. Энэ ажахыда үнгэрhэн үе соо үшөө 22 жолоошон архи уугаад, рульда hууhан байна.

Мүнөө коммунистын нэрэ хүндые дээшэлүүлхэ тухай хэлэнэбди. Теэд ямар жэшээ коммунистнууд - мэргэжэлтэд харуулна гээшэб? Үнэн дээрээ эдэмнай хүнүүдые хүмүүжүүлхэ, hургаха зон байгаад, өөhэдөө муу жэшээ харуулжа ябахадаа, яана гээшэб? Усал аюул, муу муухай ябадал архиhаа болоно гэжэ мэдээтэй. Теэд энэ «нохойн эдихэгүй» юумэ залгаад, ниитын газарта ябадаг коммунистнууд райсной бусадшье ажахынуудта бии. Ивалгын искусствын hургуулиин директор Б. Д. Бадмажапов, «Байгал» учхозой жолоошон П. В. Кружавин, Оронгын совхозой агроном В. Н. Раднаев, районой ветеринарна станциин ахамад врач Д. Д. Дамбаев болон бусад hогтуу ябаа. Тиихэдэ ниитын эдеэ хоолой эмхиин директор байhан Д. Цыренжапова номой магазин соохоо ном хулуугаад баригдаа. Иимэ дээгүүр тушаал ээлжэ байгаад, ямар жэшээ харуулна гээшэб? Иимэ коммунистнууд коллектив соогоо шанга эрилтэ табижа шадаагүй байна ха юм. Тиигэжэл журам hуладана, эрилтэ багадана.

Шухала асуудал гэхэдэ, эдэнэртэ партийна организацинуудынь ямар сэгнэлтэ үгөө гээшэб? Сэхыень хэлэхэдэ, олон парторганизацинууд энэ асуудал хараагүй, анхараашьегүй байhаар. Гадна олон ушарта түрэл гаралнуудынь, ажалша коллективүүдынь тэдэниие хамгаалхые оролдоно. Зэмыень зөөлэрүүлхэ удхатай элдэб саарhаа асарна, гуйна. Заhахашье ушар бии.

hүүлэй үедэ партийна организациин секретарьнар хүмүүжүүлхы хүдэлмэриеэ hуларуулаа. Олон коммунистнууд элдэб шалтаг бариад, партийна түлбэриеэ саг соонь түлэнэгүй, партийна суглаануудтаа ябанагүй. Энээниие усадхаха талаар ямаршье хэмжээнүүдые зарим партийна организацинууд абанагүй. КПСС-эй Уставай 8-дахи параграфай ёhоор шалтагаангүйгөөр гурбан hарын туршада партийна түлбэри түлөөгүй партиин гэшүүд болон гэшүүндэ кандидадууд партийна эхин организацида зүбшэн хэлсэгдэхэ зэргэтэй. Тиихэдэ энэ коммунист партиин организацитаая холбоогүй болонхой гэжэ тодорхойлогдоо hаа, партиhаа гаргагдаха ёhотой. Теэд олон парторганизацинууд энэ эрхэеэ хэрэглэнэгүй. Иимэ хүнүүдэй өөhэдөө партиhаа гараха мэдүүлгэ үгэhэнэй hүүлээр тэдэниие зүбшэн хэлсэнэ.

Нэгэ иимэ ушар болоо. Сэлэнгын геологическа экспедицидэ ажаллажа байhан П. Сизо 1985 ондо пенсидэ гараад, Мухар-Шэбэрэй район ябашаhан юм. Партийна бүридхэлhөөшье гараагүй. Энэ хүмнай 4 жэлэй туршада партийна түлбэриеэ түлөөгүй. Гайхалтайнь гэхэдэ, тус партийна организаци тэрэнэй бии, үгые мэдэхэгүй байшаба. Энэл жэлдэ тэрэ коммунистын тус парторганизациин бүридэлдэ байhыень мэдээ. Иимэ юумэнэй боложо байхада, коммунистын, партийна организациин ямар хүндэ тухай хэлэлтэйб даа?

Залуу коммунистнуудтай хүдэлхэ, тэдэниие хүмүүжүүлхэ гээшэ тон шухала. Мүнөө үедэ партийна зэргэнүүдэй шанарта ехэ анхарал хандуулагдана. Коммунист нэрэеэ арюун сэбэрээр абажа ябадаг, партиин этигэл найдабари өөрынгөө ажал хэрэгүүдээр харюулжа байдаг залуу коммунистнууд район соомнай олон. Жэшээнь, Ивалгын совхоз-техникумэй hаалишан Цырен-Дулма Мужанова үнгэрhэн жэлдэ үнеэн бүриhөө 3756 килограмм hү hаагаа. Энэ жэлэй юhэн hара соо үнеэн бүриhөө 2750 килограмм hү hаагаад байна. Халюутын совхозой хонишон, КПСС-эй гэшүүндэ кандидат Зоя Цыденова жэлhээ жэлдэ hайн дүнгүүдые туйладаг.

Эдэ залуу коммунистнуудай эдэбхитэй, эрхим үрэ дүнгүүдтэй ажалда эндэхи партийна организацинууд ехэ нүлөө үзүүлнэ. Тэдэнэй политическэ, үзэл сурталай талаар болбосорходонь туhална. Мүн партиин райкомой дэргэдэхи залуу коммунистнуудай hургуули ехэ аша туhатай. Тэдэнэй хэлэhэнэй ёhоор эндэ үнгэргэгдэдэг уулзалганууд ехэ туhатай байна. Партийна суглаанууд дээрэ тэдэнэй тоосоо шагнаха гурим, залуу коммунистнуудай харюусалга дээшэлнэ.

Гэхэтэй хамта партида хүнүүдые шэлэн абаха асуудал зарим партийна организацинууд муугаар шиидхэнэ. Партида ороходо хүнүүдые эртээнhээ бэлдэхэ, тэдэнэртэй хөөрэлдэхэ, ойлгуулалгын хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэй ха юм. Залуушуулда партида ороходо зүуршалга үгэhэн хүнүүдшье зарим ушарта харюусалгагүйгөөр хандана. Хүниие hайнаар мэдэхэгүй аад, гоё hайхан үгэнүүдые бэшэнэ.

Эдэ бүгэдэнhөө боложо, партида абтаагүй хүнүүд бии. «Байгал» учхозой механизатор Ю. Бальжинимаев, Оронгын совхозой хүдэлмэришэн Ю. Нимаев болон бусад кандидатска стаж гараха үедөө бэеэ hайнаар харуулжа шадаагүй. Тиимэhээ партида абтаагүй. Үнгэрhэн жэлдэ 160 гаран хүн партида абтаа. Тэдэнэй 21-ниинь партиhаа гаргагдаа.

Олон коммунистнуудта партийна зэмэ тохогдонхой. Теэд партийна эхин организацинууд тэдэнэртэй хүдэлмэри hулаар ябуулна. Болзоройнь үнгэрhэн хойно суглаан дээрэ эдэ коммунистые зүбшэн хэлсэжэ, зэмыень абанагүй. Партийна эхин организацинуудтай зүбшэнгүйгөөр, тэдэниие алгад алхажа, коммунистнуудта зэмэ тохохо ушар бии. Энэ хадаа эхин парторганизацинуудай дайшалхы үүргын hула, эдэбхигүй байhыень гэршэлнэ.

Дээрэ хэлэгдэhэн бүхы дутуу дундануудые усадхаагүйдөө коммунистын нэрэ хүндые дээшэлүүлжэ шадахагүйбди.

А. БОЯРКИН,
КПСС-эй Ивалгын райкомой партийна комиссиин түрүүлэгшэ.

АРЕНД…

Балдан-Дамба Эр… Ринчинов республикын хонишодой зэргэдэ …үнинэй юм. Тэрэнэй даадаг бригадын гэшүүд жэл бүхэндэ зуун эхэ хонин бүриhөө зуу гаран хурьга түлжүүлжэ, гансашье нютаг нугадаа бэшэ, мүн бүхы Буряад орондоо мэдээжэ болоо гээшэ.

Энэ удаа түрүү хонишонтой уулзахадаа, гансашье ажалаарнь hонирхоо бэшэ, харин жэл бүри жэншэдгүй туйладаг амжалтын гол нюуса мэдэжэ абаха хүсэлэнтэй:

— Танай даажа абаhан hүрэг хонид бусадhаа үдэсэтэй байба гээшэ гү? Али эндэхи бэлшээриин ногоон онсо шанартай, шэмэтэй байба гү?— гэжэ асуухадамнай:

— Ойлгооб. Ямар ушарhаа колхозой хонишодой бусад бригаданууд hайн дүн туйланагүйб гэжэ hонирхоно хат. Товшолон хэлэхэдэ, ямаршье ажалда хүнэй оролдосо, харюусалга хэрэгтэй байдаг. Ажахымнай хонишод булта даа муугаар ажалладаг бэшэ аэб даа. Тэдэнэй дунда эрхим дүн туйлахаар хүнүүд олон байха. Нэн түрүүлэн бодомжолхо, урид зэргэсүүлжэ үзэхэ хэрэгтэй. Хурьга олоор абаха гэхэ гү, али эхэ хонидоо hубайруулхагүйн тула hүрэгөө hайнаар бэлшээжэ таргалуулха ёhотойбди. Хүшэтэй, хүсэд таргалhан хонид үбшэн бэшэл hаа, саг болзортоо ототой боложо, искусственна аргаар үрэжүүлэгдэнэ ха юм даа. Иимэ хонидhоо хурьганшье олоор абтадаг. Манай колхозой диилэнхи хонишод эхэ хонин бүриhөө хурьга абадагшье hаа. ногоон дээрэнь гаргатараа бүрин бүтэнөөр түлжүүлжэ биранагүй. Иигэжэ абаhаар хурьган олоор абтабашье, эхэhээ амяарлагдатараа элдэб шалтагаар үбшэлжэ гарзална ха юм. Эндэл ехэ дутагдалынь элирүүлэгдэжэ усадхагданагүй — гээд, ахалагша хонишон тобшолно.

Гуша гаран жэлэй туршада таhалгаряагүй хонишоноор ажаллажа ябаhан Ринчиновтэндэ дүй дүршэл, арга шадабари бии аэб даа. Тэрэнэй бригадын хонишод hүрэгөө шэнэ ногоондо гэхэ гү, али хабартаа ургы ногооной бултайжа захалхадал hайса садхаахые оролдодог юм. Ушарынь хадаа түрүүшын ногоондо hайса садажа хүшэлhэн хонид заабол эхирлэдэг гэжэ хонишод хөөрэнэ.

Колхоздо абтаhан ашаг олзороо гаргашаяа харюулжа, өөhэдынгөө олоhон мүнгэ зөөрөөр өөhэдынгөө хангаха экономическа шэнэ гуримай нэвтэрүүлэгдэжэ захалхада гэхэ гү, али 1987 ондо тус бригада ажахытайгаа арендна хэлсээ баталаа hэн. Абаhаар энэ табан жэлэй дүүрэтэр хоёр жэлэй болзороор баталhан хэлсээнэйнь түрүүшын жэл түгэсэбэ. Тиин энэ хугасаа соо хонишод яhала олзотой гараа. Үнгэрhэн жэлдэ тус бригадын коллектив 100 эхэ хонин бүриhөө 115 хурьга түлжүүлжэ, туд бүриинь 20 килограмм шэгнүүртэйгээр эхэhээнь амяарлахаhаа гадна хонин бүриhөө 4,02 килограмм ноохо хайшалжа тушааhан байна. Тэрэшэлэн нёдондо жэлэй туршада бүхы hүрэгэйнгөө 99,6 процентыень бүрин бүтэнөөр харууhалаа. Тиигэжэ эсэсэй дүнгөөр мүнгэнhөө гадна зургаан хони, 15 хурьга нэмэлтэ түлбэридөө абаа юм.

ОЛЗОТО… БАРИИША… ОРОЛДОЛГ…

— Арендэ подрядай гуримаар ажаллахада хүнэй харюусалга, үүргэнь эрид дээшэлнэ. Хараад зэыт. Урдандаа хонишод даажа абаhан hүрэгөө ондо оруулжа, түл түрэсыень абажа түлжүүлхэдээ хододоо бэлэн юумэндэ hанаатай, ажахыhаа бүхы юумэ эрижэ байдаг бэлэй. Харин мүнөө колхозой юумэ дурадхахадашье яаралтайхан ошоод абаха «зүрхэтэйшүүл» үсөөржэ байна. Ушарынь гадаа бригада бүхэн үйлэдбэрингөө гаргашые шадаал hаа, хороохые оролдоно ха юм. Мүөө хонишодой бригадануудта ажахыhаа худалдажа абаха юумэн ехэ. Талха таряанай зүл, ногооной витаминтай гурил, минеральна нэмэлтэнүүд, эхэ хонидоо искусственна аргаар үрэжүүлхэдээ хүсын үрэшье худалдажа абанабди. Сабшалан, полиин түлөө, байра айдалай түлөө мүнгэ түлэхэш. Ямар нэгэ юумэ, ашаа абааха, асархадаа бэhал мүнгэтэй байхэ. Бүхы ажалаа өөhэдөө мэдээд хэхын хажуугаар дүрэн эрхэтэй эзэн болоод байда абаhаар айдаhатайшье зйна,— гэжэ Балдан-Дамба Эдынеевич хөөрэнэ.

Арендатор болоhон түрүү хонишон Б-Д. Ринчиновэй бригадада 60 птарай уhалагдадаг сабшала хони, хурьгадай хуушарhан, hьбэн шэнэлхээршье болоhон байра, хашаанууд, хонишной байха томо холбоо гэр алгагданхай. Тиихэдэ эдэнэр шэнэ гуримаар ажаллажа заhаар колхозhоо 2300 түхэригөө Т-25 түхэлэй трактор худалдажа абаа юм.

Мүнөө Балн-Дамба Эрдынеевичэй бригадада Анна Дабаевна hамгаинь, Булат хүбүүниинь, Ринч-Ханда бэринь, Игорь Ешее хурьгэниинь ажаллана. Хошод hүүлшынхеэ хурьгалха 7 эхэ хони харууhална. Энхи хонишод хурьгадаа майhүүлээр, июниин эхеэр эхэнь амяарлажа тушаана. Зуландаа гарахаhаа хойшо hүрэө майла, ташалангай, мүн амаг газарай ногоондо бэлшэг заншалтай. Бэлшээриин нойтой бултай-

[illegible] бэлшээжэ хү[illegible]лхэдээ искусственна арг[illegible] үрэжүүлхэ худэлмэреэ бо[illegible] болзорто унжагайруулан[illegible] үнгэргэнэ. Хэрбээ урданд[illegible]лтэртэ малай гүрэнэй [illegible]приятиhаа үдэр бүхэндэ [illegible] үрэ асаруулжа хонидо[illegible]рэжүүлдэг байhан hаа, энэ[illegible]артаа хүсын хүргэдэhэн[illegible] хэрэглээ юм. Хонишодой[illegible]дүүлhэнэй ёhоор, энэ арга үрэтэй байhанаа харуул[illegible]гэдэхээр, бүхы эхэ хонидто[illegible]сэд хүрэхөөр хүсын хүргэ[illegible]н үрэ нэгэ доро абаад [illegible]да гаргашань, үнэ сэнгын[illegible]хэд хямдарна. Урандаа [illegible]шод хүсын үрэhөө гадна[illegible]р бүхэндэ асарhан автом[illegible]ын гаргашануудые сүм [illegible]дэг байгаа. Хоёрдохёор, [illegible]э үрэтэй болоод байхадаа [illegible]сственна аргаар эхэ хонид[illegible]рэжүүлхэ худэлмэринь таh[illegible]улагдангүй ябуулагдана.

Арендаторнууд үнгэрhэн жэлэй август hарын hээ эхэ хонидоо үрэжүүлээ. Тиимэhээ мүнөө янва[illegible]арhаа хурьгадаа абажа [illegible]үлхээр хүлеэнэд.

— Сабшалан м[illegible] бүхы найдаха юумэмнай [illegible]. Уhалагдадагшье hаа, [illegible]эльнь, ногоонойнь шанар [illegible]ашоо. Нёдондо бидэ 800 ц[illegible]р үбhэ хуряажа абаабди. [illegible]андаа эндэhээ 1200—1400 ц[illegible]р үбhэ сабшажа hүрилдэ[illegible]эмди. Үнгэрhэн жэлдэ оро[illegible]отор хүйтэржэ ногооной г[illegible] муу байгаа гэхэ гү, али [illegible]алангай ургаса муу байба. [illegible]эшье энэ үбhэмнай hүрэгтэ[illegible] хүсэд хүрэхэ даа,— гэ[illegible]Б.-Д. Ринчинов мэдүүлнэ.

Урда жэлнүүдтэ [illegible]алан дээрэhээ абтадаг бүхы[illegible]hыень колхоз тушаажа аб hүрэгтэнь тэжээлэй р[illegible]ной ёhоор үбhэ хубаарилжа[illegible]дэг байгаа. Нёдондо хони[illegible]оо үлүү гараhан үбhыень [illegible]ынь худалдажа абаад, бусад[illegible]э, фермэнүүдтэ хубаарил[illegible]м. Саашадаа арендторнууд үү гараhан үбhэеэ худалд[illegible]й, тэрэл хэмжээгээрнь бүх[illegible] абахаар гэхэ гү, али урын

ЭРШЭМТЭЙГЭЭР ЭРХИЛhЭНЭЙ АШААР

Арбан хоёрдохи табан жэлэй дүрбэдэхи жэлнай түгэсэбэ. Зэдын районой хүдөө ажахын үйлэдбэриин олохон коллективүүд үнгэрhэн жэлдэ эршэмтэйгээр ажалаа эрхилжэ, энэ жэлдэ hайнаар хүдэлхэ бата найдамтай үндэhэ hуури табижа байнхай.

Агропромышленна нэгэдэлэй хүдэлмэришэд КПСС-эй XXVIII съездые ажалай амжалтаар уттаха гэhэн социалис мүрысөөндэ хам оролсон, мал ажалай гол продукци гүрэндэ худалдаха жэлэйнгээ түсэб болзорhоонь холо уридшалан дүүргэhэнээ элидхээ бэлэй. Районой колхоз, совхозууд республикын буйлуулдаг предприятинуудта 62.200 центнер мяха тушааха даабаритай hаа, тэрэнээ 66.290 центнертэ хүргэhэн байха юм. Иигэжэ зэдынхид түсэбөө 107 процент бэелүүлбэ. Энэнь урзанданайхида орходоо 10 процентээр дээшээ гэхэ гү, али 6.120 центнерээр ехэ болоно.

Ленинэй нэрэмжэтэ, XX партсъездын, Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ, «Коммунизм», «60 лет Октября» колхозууд, Борьёогой, Оёорой совхозууд, Ториин мори үсхэбэрилдэг завод эдэ үдэрнүүдтэ мүнөө жэлэй түсэбэй дүүргэлтэдэ эбэртэ бодо малаа, морин hүрэгөө мяханай комбинадта эльгээжэ байна. Ториин шубуунай фабрикын коллектив гүрэндэ шубуунай мяха тушааха жэлэйнгээ даабариие 147 процент бэелүүлжэ шадаа юм.

hүүлэй жэлнүүдэй хугасаа соо зэдынхид түрүүшынхеэ нёдондо ноохо бэлэдхэлэй пунктда худалдаха түсэбөө амжалтатай дүүргэhэн байна. Эдэнэр үнгэрhэн жэлдэ 4.878 центнер «сагаан алта» тушааха байбал, тэрэнээ 4.892 центнертэ хүргэбэ: «Мир» колхоз, Бооцын, Алцагай совхозууд, Ториин мори үсхэбэрилдэг завод энэ талаар даабарияа бэелүүлжэ шадабагүй.

Ноохоной түсэбэй дүүргэлтэдэ хубитаяа ехээр оруулhан ажахынуудай дундаhаа «Коммунизм», «60 лет Октября» колхозуудые, Борьёогой, Оёорой «Октябрьский» совхозуудые нэрлэжэ болоно. Эдэ ажахынууд даабарияа 110—117 процент дүүргэhэн габьяатай.

Зэдын районой hү hаалиин фермэнүүд комплекснууд hү худалдаха түсэбөө бэелүүлээ юм.

Иимэ амжалта хаанаhаа эхитэйб гэбэл, районой колхоз, совхозууд үйлэдбэридөө ажахын тоосоо нэбтэрүүлээд, тэрэнээ ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэжэ байна. Олохон коллективүүд арендна подрядай гуримаар ажалаа эрхилнэ. Эдэ бүгэдын ашаар зэдынхид зориhондоо хүрэжэ шадаба бшуу.

Б. ЦЫБИКОВ.

МАНАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

БАМ-ай ДАЙДЫЕ АШАГЛАХА

Ангаракан-Витим-Чара гэhэн 400 километр участогые гүрэнэй комисси социально-соёлой комплекстойнь hаяшаг тушаан абажа, барилгын шанарта hайн сэгнэлтэ үгэhэн байна. Хойто Муяын хадануудай дундуур 54 километрэй түмэр харгы баригдаад, электрижүүлэгдэжэ, ноябриин 1-дэ ашаглалгада тушаагдаа hэн. Тиигэжэ Ленэhээ Амар мүрэн хүрэтэр БАМ-ай харгыгаар хүн зониие, арадай ажахыда хэрэгтэй ашаа зөөхэ арга боломжо бии болобо.

Манай тусхай корреспондент К. ЖАМЬЯНОВ СССР-эй Транспортна барилгын министрэй орлогшо, БАМтрансстрой нэгэдэлэй начальник Е. В. БАСИНТАЙ уулзажа хөөрэлдэбэ.

— БАМ хэрэгтэй байгаа гү, үгы гү гэhэн арсалдаан hүүлэй сагта гарана, гүрэнэй мүнгэн зөөри миин hалгаагдаба гэхэ мэтын үгэ зугаа тарана, түбэй, областиин газетэнүүдтэ иимэрүү удхатай материалнууд толилогдоно. Энээн тушаа hанамжаяа хэлыт.

— БАМ-ай харгын барилгада 300 гаран мянган барилгашад хабаадалсажа, Сибириин суута Ленэ мүрэнэй эрьеhээ Амар мүрэн хүрэтэр 3100 километр зайда түмэр харгы баригдаба гээшэ. Арбан табан жэлэй туршада гайхамшаг хэмжээнэй хүдэлмэри хэгдээ. ВЛКСМ-эй XVII, XVIII съезднүүдэй нэрэмжэтэ отрядуудай, «Комсомолец Бурятии», «Комсомолец Литвы», «Комсомолец Ленинграда» болон бусад олон отрядуудай гэшүүд хэды ехэ оролдолго, үүсхэл, эршэ зориг харуулан хүдэлөө гээшэб! Жэшээлхэдэ, «Комсомолец Бурятии» отрядай гэшүүд Муя голой эрьедэ, зэрлиг тайгын оёорто Таксимо поселок бодхоолсожо, түмэр замай станци барилсаа. «Комсомолец Ленинграда» отрядай гэшүүд Северобайкальск хото бодхоолсоно. «Комсомолец Москвы» отрядай гэшүүд БАМ-ай түб Тындэ хотые барижа нилээд суурханхай. Дурдаха болоо hаа, hайн hайхан юумэн олон даа.

Ороноймнай комсомол-залуушуул хойто хизаар дайдада ерэжэ, БАМ-ай харгы баряа. Гранит шулуун хада уулануудые сүмэ малтажа, Байгалай, Байгалай эрьеын, Кодарай, Золотинкын, Хойто Муяын тоннельнүүдые баряа, Ленэ, Амар, Дээдэ Ангар, Витим мүрэнүүд дээгүүр хүүргэнүүдые хэбсэргээ, город, поселогуудые, станци разъезднүүдые барижа нэрэеэ нэрлүүлээ, солоёо дуудуулаа. БАМ-ай 25 хүдэлмэришэн Социалис Ажалай Геройн нэрэ солодо хүртэhэн байха юм. Олон мянган хүдэлмэришэдэй үдэр hүниие илгангүй ажаллаhаниие, ёhотой ехэ үйлэ хэрэгүүдыень тоохогүй ябадал огто буруу, олондо харша удхатай гээд хэлэхэ байнаб. Сибириин, Алас Дурна зүгэй социально-экономическа хүгжэлтые түргэдхэхэ хэрэгтэ БАМ аргагүй ехэ үүргэ нүлөө үзүүлхэ зэргэтэй.

— БАМ-ай барилга түгэсхэгдэбэ. Олон мянган транспортна барилгашад саашадаа ямар ажал хэхэнь гээшэб!

— БАМ-ай барилгада hомологдоhон мүнгэн зөөри сүм ашаглагдаагүй. Эндэ үшөөл олон объектнүүд баригдаха. Урдань түрүүшын ээлжээндэ түмэр харгы, станци, разъезднүүдые баряад, социально-соёлой барилгада ехэ анхарал хандуулдаггүй байгаабди. Ушар иимэhээ БАМ-ай барилгашадай олонхинь мүнөө болотор зохид hайн байрагүй зандаа. 1990 онhоо байрын гэрнүүдые, социально-соёлой байшангуудые бүри олоор бариха зорилго урдаа табинабди. 2000 он болотор бүхы барилгашадые зохид hайн байратай болгохын тула жэл бүри 1 миллион дүрбэлжэн метр талмай байра ашаглалгада оруулха болонобди. Байрын гэрнүүдые олоор бариха арга боломжо бии.

Хойто Муяын 15 километр тоннелиин барилга үргэлжэлhөөр. Энэ тоннелиин барилгада олон хүн зон хабаадалсана. 1992 ондо түгэсхэгдэхэ юм. Тындэ, Усть-Кут, Северобайкальск болон бусад БАМ-ай хотонууд, поселогууд үргэдхэн баригдаха, промышленна объектнүүд бодхогдохо. Жэлдээ 200 мянган дүрбэлжэн метр томо панельнэ хабтагайнуудые гаргаха комбинадай барилга Тындэ хотодо эхилэнхэйбди. Энэ комбинат БАМ-ай бүхы городуудай барилгын эмхинүүдые томо панельнэ хабтагайнуудаар хангаха юм. Шимановскын гэрэй хананууды гаргадаг комбинат үргэдхэн баригдана. Шэнэ Уоянай барилгын материалнуудай комбинат проектээр хараалагдаhан хүсэндөө хүргэгдэжэ, байрын гэрнүүдэй барилгада хэрэгтэй материал ехээр гаргадаг болохонь. Сэхыень хэлэхэдэ, Эхэ ороной баруун хото, городуудhаа байрын гэрнүүдэй барилгада хэрэгтэй материал асаруулхаяа болихомнай. БАМ өөрын промышленна hайн баазатай боложо үрдинхэй.

Транссибириин түмэр харгы hэльбэн шэнэдхэжэ эхилэнхэйбди. Хабаровск хотоhоо Шэтэ хүрэтэр шэнэдхэхэ зорилготойбди. БАМ шадарай газар дайдые, ашагта малтамалнуудые ашаглаха талаар партиин съезднүүдэй шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхэ болонобди. БАМ-ай харгы зубшан ашагта малтамалнууд элбэг юм. Шанаржуулгын комбинадууд, ГЭС-үүд баригдаха. Манай БАМ-трансстрой нэгэдэлэй хүдэлмэришэдэй ойрын арбан жэл соо хэхэ юумэн яhала ехэ. Ленэhээ Амар хүрэтэр үргэн уужам хизаар дайдада халуун ажал таhалдахагүй.

— Хүдэлмэришэдэйтнай тоо үсөөрхэ гү!

— Ойрын жэлнүүдтэ хүдэлмэришэдэй тоо ехэшье үсөөрхэгүй. Манай нэгэдэлэй барилга хэхэ газар үшөө үргэдэжэ байнхай. «БАМтрансстрой» нэгэдэлэй мэдэлдэ «Улан-Удэтрансстрой», «Забайкалтрансстрой» трестнүүд үгтэhэн байха юм. Улаан-Үдэ, Шэтэ хотонуудта промышленна объектнүүдые, байрын гэрнүүдые баридаг болохомнай. Забайкалиин транспортна барилгашад Сибириин, Алас Дурна зүгэй газар дайда дээрэ түмэр харгы, авто-харгы, промышленна объектнүүдые, байрын гэрнүүдые, хүүргэнүүдые, тоннельнүүдые барижа, энэ хизаар дайдын социально-экономическа хүгжэлтые түргэдхэхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулалсаха зэргэтэй.

— Хубилган шэнэдхэлгэ БАМ-ай барилгашадай ажал хэрэгтэ ямар үүргэ нүлөө үзүүлнэ хаб!

— Транспортна барилгашад хоёр жэлэй саана бэеэ даангаар бүхы ажал ябуулгаяа эрхилжэ эхилhэн юм. Нэгэдэлэймнай арбан трестнүүдэй, управленинүүдэй коллективүүд шэнэ гуримаар ажалаа эмхидхэжэ, барилгын үнэ сэн доошолуулаа, ажалай бүтээсэ эридээр дээшэлүүлээ. Нэгэдэлэймнай коллектив дүн хамтадаа 100 миллион түхэригэй сэбэр олзо үйлэдбэридөө оруулдаг болоо. «Нижнеангарсктрансстрой», «Мостострой-9», «БАМстройпуть» трестнүүдэй, «БАМтоннельстрой» управлениин коллективүүд шэнэ онол аргануудые амжалтатайгаар хэрэглэнэ. Байгша ондо илангаяа hайн үрэ дүн туйлагдаба. «Ангаракан-Витим-Чара» гэhэн 400 километр БАМ-ай hүүлшын участок хараалагдаhан болзортоо гүрэнэй комиссида тушаагдаба. Өөhэдөө өөhэдыгөө мүнгэ зөөрөөр хангаха гуримаар хүдэлhэн дээрэhээ даабари болон уялгануудаа амжалтатайгаар бэелүүлнэ.

— Олон ондоо үндэhэ яhатанай хоорондохи холбоо барисаа бэхижүүлхэ хэрэгтэ БАМ аргагүй ехэ үүргэ нүлөө үзүүлээ, үзүүлхэшье бээ...

— Нацинууд хоорондын холбоо барисаа бэхижүүлхэ талаар асуудал мүнөө хүн бүхэнэй hанаа зобооно. Арменидэ, Азербайджанда, Прибалтикын республиканuудта боложо байhан үйлэ хэрэгүүд илангаяа анхаралыемнай татана. Элдэб олон үндэhэ яhатанай түлөөлэгшэд дундаа эбтэй эетэйгээр ажаhуужа шадаха гү? Хэлсээнгүй аэб даа. Хараад үзыт даа. Грузиин ССР-эй түлөөлэгшэд Эрхүүгэй участок дээрэ Ния станци бүхы социально-соёлой байшангуудтайнь бодхобо. Шэтын участок дээрэ нэгэ станци өөhэдынгөө дураар барижа, hаяшаг ашаглалгада тушааба. Азербайджанай ССР-эй түлөөлэгшэд БАМ дээрэ Улькан Ангоя гэhэн хоёр станци бариhан байха юм. Литвагай, Латвиин, Эстониин барилгашад вокзалнуудые, hургуулиин, сад яслиин байшангуудые бодхоолсоо. БАМ-ай барилгада 70 гаран үндэhэ яhатанай түлөөлэгшэд хабаадалсаа. Ород, украинец, белорус, казах, туркмен, узбек, бурят, татар, немец, еврей үндэhэ яhатанай түлөөлэгшэд эбтэйгээр, нэгэ амин хүдэлөө гэбэл алдуу болохогүй. Нацинууд хоорондын харилсаануудай ёhотой дүй дүршэл эндэ бии болонхой, шэнжэлэн үзэхэ хэрэгтэй.

— БАМ шадарай газар дайдые, баялигые ашаглаха хэрэгтэ барилгашадhаа гадна үшөө хэн хабаадалсаха ёhотойб!

— Сибириин, Алас Дурна зүгэй социально-экономическа хүгжэлтые түргэдхэхэ холын хараатай түсэб зохёогдожо, СССР-эй Министрнүүдэй Советдэ баталагдаhан юм. Амар — Якутск гэжэ 1000 километр түмэр харгы баригдажа эхилhэн аад, хэдэн удаа болюулагдажа, хэдэн удаа шэнээр мүнгэн hомологдожо байдаг. Энэ харгы баригдаха ёhотой. Бэшэшье олон объектнүүдэй барилга hайса хаража үзэхэ хэрэгтэй. Сибириин, Алас Дурна зүгэй ажалшадай hуудал байдал hайжаруулха хэрэгтэ эгээл түрүүлэн анхарагдаха зэргэтэй. БАМ шадарай газар дайда, баялиг ашаглаха хэрэгтэ СССР-эй министерствэнүүд ойрын жэлнүүдтэ хубитаяа оруулалсаха зэргэтэй гээд hанагдана.

ПАРТИЙНА ШЭНЭ КЛУБ

БАРНАУЛ. «Коммунистнууд [illegible]ган» гэhэн партийна клуб эндэ байгуулагдаа. [illegible] байгуулха суглаан хотын пар[illegible] түбэй hүүлээрнь предприятинуудай, [illegible] зүргы болон hуралсалай эмхи зургай[illegible] клубай программатай танилсаhана. [illegible]шэр эрхэ байдалда КПСС-эй үндэ[illegible] тэрэниие шэнэдхэлгэдэ хайшан [illegible] да хамтын харюу бэдэржэ [illegible]лэш[illegible] болоно.

ТЭМСЭЛЫНЬ ДЭМЫ ХОСОРХОГҮЙ

«Забайкалец» совхозой Хүгэотын hү hаалиин фермын коллектив урзанда жэлэй дүнгөөр республикын гурбан мянгатанай клубай гэшүүн боложо абтаа hэн. Энэ амжалтаяа батадхахын тула эндэхи малшад нёдондо эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллажа, сагаан эдеэ үйлэдбэрилгээ дээшэлүүлхын түлөө жэлэй туршада оролдожо гараба. Хамтын подрядай гуримаар ажалаа эрхилдэг энэ коллективэй оролдолгонь дэмыдэ хосороогүй. Энэ фермын тоо бүридхэгшэ Варвара Филатовна Куракинагай мэдүүлhэнэй ёhоор, эндэ мүнөө сүүдхын туршада үнеэн бүриhөө 7 килограммhаа дээшэ hүн hаагдана. Энэ үрэ дүн юу гэршэлнэб гэхэдэ, тэдэнэрэй 1989 ондо фермээрээ гурбан мянгатанай хилые дабажа гараха арга олгоо бшуу.

Үнгэрhэн арбан нэгэн hарын дүнгөөр Н. Ф. Калашниковагай, Е. М. Кононовагай даадаг звенонууд үнеэн бүриhөө 3200 килограмм hү hаажа амжаба.

Энэ фермын тугалшад малай үбэлжэлгын түрүүшын үедэ мүн лэ hайнаар хүдэлжэ ябана. Эдэнэр боксово онол арга үргэнөөр хэрэглэhэнэй ашаар даажа абаhан нарай нялха тугалнуудаа гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлжэ шадана ха юм. Бишыхан энэ коллективые дүршэлтэй малшан Екатерина Матвеевна Богомазова хүтэлбэрилжэ, бага бэшэ амжалта-

Арадай хиналта: тоосоон ба һунгалта

«ХАНГАЛТАТАЙ» СЭГНЭЛТЫН БОДОТО ҮНЭ СЭН

...баридаг Карл ...рэмжэтэ колхо... хиналтын гол бү... то-һунгалтын суг... байна. Тус бүлэ... ...э В. С. Сушнеев ...лхэдэ, «Сэхыень ...э юумэн үгыл ...Халта дуугай байд ...һнгоо үйлэдбэриин ...й хөөрэжэ эхил... олон тоо, барим... ...даа һааб даа. Мүн ...ажаглалтануудые- ... теплицэнүүдэй ...гдэнэгүй. Зунай ...үнэ сэн нэмэжэ ...э олзо абаа. Тэ... ...хэбэрилгын фер... ...ьник үгы, ан тэ... ...дагалха газар үгы ...нь хэлэбэ. Ангай ...олзо абаха гэбэл, ...эмхидхэхэ байгаа ...он зүбтэй дурад... ...э. Ранжурова тос... ...үүд районойнгоо хүн зониие малгайгаар хангаха аргатай болохо һэм шуу. Шасарганын плантациин муу байдалтай байһые тэрэ шүүмжэлээ. Тэрэниие эзэн ёһоор харууһалаад байбал, колхоз яһала ехэ олзо абаха аргатай юм.

Колхозой шалгалтын комисси ямаршье хүдэлмэри ябуулнагүй. Тус комиссиин түрүүлэгшэ Д. А. Сотнич кадрова асуудалнуудые гансаараа шиидхэнэ. Колхозой правленитэй зүбшэнгүйгөөр колхознигуудые ажалһаань гаргажархина. Үнгэрэгшэ жэлэй май һарада ажалай ветерануудта 50—50 килограмм холимол тэжээл худалдагдаха болоо һэн. 74 ветеранай хахадайнь тэжээл абажа урдиһэн хойно, бусадтань худалдахаяа колхоз арсаа. Үмсэдөө үбһэ бэлэдхэлгын асуудал зүб мүрөөр шиидхэгдэнэгүй.

Элидхэлые зүбшэн хэлсэлгын болоходо, хүнүүд элдэб һанамжануудые хэлээ. Колхозойнгоо үйлэдбэриин байдалда хабаатай асуудалнуудые дайраа һааб даа. Суглаанай үедэ оло дахин үгэ абаһан загаһашан В. Д. Паткин һүүлэй һүүлдэ: «Таанад үгэ алдажархихаһаа, хэн нэгэниие дайражархихаһаа айнат!» гэжэ мэдүүлээ. Энэ загаһашан тус суглаанда тон зүб сэгнэлтэ үгөө. Арадай хиналтын гол бүлэгэй хүдэлмэри тухай хэлсэхын орондо элидхэлшэшье, үгэ абаһан хүнүүдшье ондоо асуудалнууд руу хадуурһан байна. Һүүлэй һүүлдэ ойлгоходомни, тоосоото үе соо арадай хиналтын гол бүлэг нэгэшье шалгалта үнгэргөөгүй байха юм.

Арадай хинагшадай иигэжэ миин һууходо, колхозой хэрэгүүд хэр урагшатай байгаа хэб? Һайн юумэн оборхон даа. Ажахыда загаһашадай хажуугаар еруул зон ходо үймэлдэдэг. Тиин тэдээндэ хэды шэнэн загаһан худалдагданаб гэжэ хэншье тоолоожо шадахагүй. Тухайлхада, колхозой зөөридэ нэмэри болохо орохо мүнгэн загаһашадай гарта үлэшэнэ ха.

Үшөө ондоошье асуудал абаябди. Колхоз барилгада хэрэглэгдэхэ модо бэлдэдэг өөһэдын газаргүй юм. Тиимэһээ барилгын модо ондоо тээһээ худалдажа абадаг байна. Тиин Ангарскда худалдагдажа абтаһан модониинь миин хаяатай хэбтэдэг. Нарибшалан харабалнай, тэрэ модоной шанарынь үнэ сэндэ хүрэхэгүй муу юм. Яаралтай ямар зорилгоор хэн тэрэниие худалдажа абааб? Энэ асуудалые арадай хинагшад анхархаар байгаа бэшэ гү?

Эсэсэй эсэстэ суглаан арадай хиналтын гол бүлэгэй хүдэлмэриие «хангалтатай» гэжэ сэгнэбэ. Юундэ? Юунэй түлөө? Эндэ өөрынь нюуса биил хаш. Тус суглаан дээрэ арадай хинагшадай хүдэлмэридэ үнэн зүб сэгнэлтэ үгэһэн ори ганса хүн байгаа. Тусхайлбал, сельсоведэй түрүүлэгшэ А. Д. Мадуева тэдэниие хүдэлөөгүй гэжэ сэхэ рүүнь хэлээ һэн.

Теэд юундэ энэ суглаан хинагшадые хайрлаба гээшэб? Юундэ нэгэшье хинагша суглаан дээрэ, бодожо, сэхыень хэлээгүйб?

— Минии һанахада, суглаан дээрэ абяагүйхэн һуудаг зангшалнай орхигдоогүй. Энэ тэрэ дутуу дундануудыень харахада, өөр доторoo, үгышье һаа, хоёр-гурбан хүнтэй суг дуреа гутаад лэ дүүрэшэнэ хэбди. Тэрээн тушаа ноёд һайдай юун гэжэ хэлэхые мэдээгүй аад, ама алдаһанай хэрэггүй гэжэ һанаһаар хэбди,—гэнэ тэрэ.

А. Д. Мадуевагай үгэһэн сэгнэлтэ ажахын партийна секретариин зүгһөө дэмжэгдээгүй байжа, суглаанда сугларгашадай дэмжэлгэ олоогүй. Юуб гэхэдэ, дуугаа үгэлгын эхилхэлээр «хангалтатай» гэһэн сэгнэлтые колхозой парторганизациин секретарь В. Н. Гудоржин нэн түрүүн дэмжэн, гараа үргөө ха юм.

Сэхыень хэлэхэдэ, арадай хиналтын гол бүлэгэй иимэ хүдэлмэри колхознигуудай һанаа сэдьхэлые яашье ханаанагүй.

А. ХАЛТУЕВ,
манай штаткабшэ корр.
Кабанскын район.

Хуушан хэлэ бэшэгэй хэшээлнүүд

...хэлэ бэшэгэй түрүүшын ...ые шэнэ жэлдэ эхинһээ ...эхысмнай олон тоото ун...радхаһан байна. Тэдэнэй ...харюу болгожо, газетымнай нюурнуудта барлагдаһан хэшээлнүүдые ерэхэ среда, пятница болон воскресенидэ үгөөд, ээлжээтэ хэшээлнүүдээ пятницын үдэрнүүдтэ заншалта ёһоорнь толилжо үргэлжэлүүлхэбди.

1.

Үгын дунда	Үгын һүүлдэ	Уншалгань
ᠠ	ᠠ	а
ᠡ	ᠡ	э
ᠢ	ᠢ	и
ᠣ	ᠣ	о, у
ᠥ	ᠥ	ө, ү
ᠨ	ᠨ	н
ᠩ	ᠩ	нг
ᠬ	ᠬ	х
ᠭ	ᠭ	г
ᠺ	ᠭ	к, г
ᠪ	ᠪ	б
ᠰ	ᠰ	с
ᠱ	ᠱ	ш
ᠳ ᠲ	ᠳ	д, т
ᠯ	ᠯ	л
ᠮ	ᠮ	м
ᠴ	—	ц, ч
ᠵ	—	з, ж
ᠶ	ᠶ	й
ᠷ	ᠷ	р
ᠫ	—	п
ᠺ	—	к
ᠸ	—	в
ᠾ	—	һ

...хуушан мон...гүүд яажа ун...жэ хараажа үзэе. ...үзэгүүд гурбан ян... ...үгын эхинэй, дун... ...һүүлэй.

А үзэг үгын эхиндэ хоёр, дунданьгь — нэгэ шүдэн аад, үгын һүүлдэ урагшаа дэгээтэй орхисо, хойшоо татаатай хаяса гэжэ үзэгүүдээр тэмдэглэгдэнэ. Тиихэдээ хаясань бусад үзэгүүдтээ сугтаа бэшэгдэдэг, харин орхисонь х, г, п, м, р үзэгүүдэй хойно аминдаа табигдадаг.

Э үзэг үгын эхиндэ нэгэ шүдэн, саашадаа а үзэгтэй адтяар тэмдэглэгдэнэ: аялганай тааралдалай ёһоор үгын эхиндэ э байгаа һаа, саашанхи үедэнь э байха.

О, У аялганууд адли үзэгөөр тэмдэглэгдэнэ: шүдэн бүтүү хоёроор; ө, ү аялганууд үгын эхиндэ богони шүдэн, бүтүү, ута шүдэн гурбаар тэмдэглэгдэнэ. Мүнөөшье буряадууд оһон — үһан, осон —усан, өдөр — үдэр гэһээр ха юм.

И аялган үгын эхиндэ богони ута хоёр шүдөөр, дунданьгь — ута шүдөөр, һүүлдэнь бүгаагаар тэмдэглэгдэнэ.

Н үгын эхиндэ, мүн үгын дунда аялганай урда тээ сэгтэй (точкотой) шүдөөр тэмдэглэгдэнэ, харин үгын һүүлдэ хаясаар тэмдэглэгдэнэ. Мүн үгын дунда, һүүлдэ нг гэжэ үзэг байна, тиимэһээ монгол, англи г. м. бэшэгдэнэ.

Х хашалган хоёр шүдөөр тэмдэглэгдэхэдэнь, Г хашалтан урдаа дабхар сэгтэй (двоеточие) байдаг. Тиин х, г хашалгантай үгэдэ а, о, у гэһэн эрэ аялгануудые уншаха, харин к, г хашалгануудтай үгэдэ э, ө, ү гэһэн эмэ аялгануудые уншаха хэрэгтэй. Урдань хашалган аялгануудай тааралдал гэжэ байһан.

С үзэг и аялганай урда ш гээд уншаха (ширэгэ—шэрээ), харин ш үзэг арадаа дабхар сэгтэй байха.

Д, Т хашалганууд үгын дунда хоёр янзаар тэмдэглэгдэнэ: түрүүшынхинь аялганай урда, һүүлшынхинь хашалганай урда табигдадаг.

Ц, Ч болон З, Ж хашалганууд нэгэ нэгэ янзын үзэгүүдээр үгын эхиндэ болон дунда тэмдэглэгдэнэ, харин үгын һүүлдэ дайралдадаггүй.

Бусад уншалгын дүримүүдые саашанхи хэшээлнүүдтэ тайлбарилагдаха юм. Энэ дарамал хуушан монгол аабааха үзөөд, удаань бэшэмэлынь гаргажа, тэрээндэ хабаатай шухала дүримүүдые тайлбарилһанай удаа, абаһаар бэлэхэн зүйл уншажа эхилхэбди.

«ЛЕНИНГРАДҺАА ЕРЭЭБДИ, ТАШКЕНТ МОРДОХОБДИ»

Зүүн зүгэй хатарай «Лотос» ансамблиин хүтэлбэрилэгшэ, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Д. Ж. БАДЛУЕВТАЙ манай корреспондент Г. ДАГБАЕВ уулзажа, хэдэн асуудал табиһан байна.

— Дандар Жапович, ансамбль тухайгаа нэгэ хэдэн үгөөр хөөрэжэ үгыт.

— 1979 ондо Арадай уран бэлигэй республиканска научно-методическа түбэй хореографиин таһагай үүсхэлээр манай ансамбль байгуулагдаа юм. 1982 ондо манай ансамбльда «арадай» гэһэн нэрэ зэргэ олгогдоо. Оронойнгоо хэдэн хото городуудаар, хүдөө нютагуудаар ябажа, хатар наадаяа харуулһан байнабди. Һаяхан Ленинград ошожо ерээбди. Шэнэ жэлэй январь һарада Ташкент ошохоор хараалнабди. Мүн тиихэдэ Франци, Япон, Чехословаки, Монгол оронуудаар зохёохы-туристическэ аяншалгаар ябаһан байнабди.

— Ленинград ошоһон зорилготнай ямар байгаа гээшэб!

— Ленинградай Адмиралтейскэ нэгэдэлһээ уряал абаа һэмди. Ушар юуб гэхэдэ, тус нэгэдэлэй Соёлой ордон соо буддын шажанай уран зурагай выставкэ нээгдэһэн байгаа. Соёлой энэл ордонгой ехэ зал соо хэдэн концерт харуулаабди. Концертымнай программада, «Манза-Ширэ» гэжэ непал арадай хатар, буряад арадай «Хонхо-дамаари» болон энэдхэг, солонгос, кампучи арадуудай хатарнууд ороо һэн. Манай ансамблиин концертнуудые харагшад ехэ халуунаар угтажа абаһан байна.

— Гараад байһан Шэнэ жэлдэ ямар хүсэл зорилготнай бэелһэй гэжэ һанаха байнабта!

— Манай ансамбль багаханшье һаа, өөрын мэдэлэй залтай болодог һаань, ехэл һайн һэн. Тиигэбэл эхилһэн хэрэгээ саашань хүгжөөхэ, ансамблиингаа зохёохы арга боломжонуудые дүүрэн хэрэглэхэ аргатай болохо һэмди.

— 1990 ондохи хараа бодолнуудтнай ямар гээшэб!

— Ансамбльнай энэ жэлэй май һарада 10 жэлэйнгээ ойо тэмдэглэхэ юм. Тиимэһээ энэ һайндэрөө шадахадаа һайнгар, зохёохы шэнэ хүдэлмэринүүдтэйгөөр угтахые оролдохо байнабди.

— Зай, баярлабаб! Шэнэ жэлээр амаршалаад, танай ансамбльда зохёохы шэнэ амжалтануудые хүсэе!

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Лотос» ансамблиин хатаршад Татьяна Цы-ю-фа, Сарана Батын.

А. ЧЕПАКИНАЙ фото.

ТАСС • АПН ...ЫН СААНАҺАА

...ҮТЭМЖЭТЭЙ ҺАЙН АЛХАМУУД

...ТОН. Дотоодын ...адын политикын ...етскэ Союзай гар...элнүүд, бүтэмжэ... ...лхамууд «Холбоо...дай болон Совет... ...хоорондохи ха...ые һайжаруулха ...һэ һуури» табиба ...с Гопкинсын га...литикые шэнжэл...дай хэблэжэ гар...мерикан-совет ха...ай ерээдүй» гэ... ...барние зохёогшод ...эбэ. ...й болон СССР-эй ...кэ ба юрын зэб...үүдые, буу зэб...рнтой сэхээр, тэн... ...эр хороохо талаар ...эн дурадхалнууд ...үр ба дүтын зай...дэхэ ядерна ра... хороохо тухай ...декабрь һарада ...һан совет-амери...ото үндэһэлнэ,— гэжэ шэнжэлгэ соо тэмдэглэгдэнэ. Энэ хадаа 1988 оной декабрь һарада ООН-до Генеральна секретарь Михаил Горбачевой соносхоһон Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдые ба буу зэбсэгүүдые нэгэ талаһаа хороохо үргэн ехэ этигэл найдалай аша үрэ болоно».

«Гурбадахи дэлхэйн» оронуудта бии байһан нютагай үргэн олон асуудалнуудаар США-гай болон СССР-эй хоорондохи ехэ дипломатическа зүбшэлэлгэнүүд Афганистандахи, Персидскэ тохойдохи, Урда Африкадахи, Зүүн-Урда Азидахи үнинэй хёмороо зүришэлдөөнүүдые гуримшуулхада гү, али зарим тэды һулаpуулхада туһалха байна гэжэ суглуулбари соо заагдана. Түбэй Америкэдэ, Дүтын Зүүн зүгтэ амгалан тайбан байдал хангахын тулада шэнэ арга боломжонуудые нээнэ» гэжэ суглуулбари соо хэлэгдэнэ.

Американ-совет харилсаануудта шэнэ шатын эхин, хёмороо зүришэлдөөнүүдые усадхажа, «юрын бэшэ хэрэг болохо американ-совет харилсаануудта бүтэмжэтэй һайн, удаан болзорой хубилалтануудые хэхын тулада хараа түсэбүүдые нээһэн шэглэлээр урагшаа дабшаха» арга олгохо байна гэжэ суглуулбариин авторнууд ядерна зэбсэгтэй хоёр ехэ гүрэнэй хоорондохи илгаануудые элирхэйлэн батална.

ЕВРОПОДО ХУБИЛАЛТАНУУДЫЕ ХЭХЭ

БОНН. Советскэ Союзай бэелүүлжэ байдаг хубилалтануудай хараа шэглэл, шэнэ политическэ бодомжо Европодо үндэһэн шухала гүнзэгы ехэ хубилалтануудые хэхэ сам нээбэ гэжэ ФРГ-гэй канцлер Гельмут Коль мэдүүлбэ. Нийтэ Европын ерээдүйн байшангай үндэһэ һуури табихын тула мүнөө энэ түбидэ яһала һайн арга байгуулагдажа байна гэжэ тэрэ «Хандельсблат» газетэдэ толилогдоһон интервью соогоо тэмдэглээ. Тэрэнэй бата бэхи байхын тула архитекторнууд болон барилгашад тэндэ ажаһуудаг бүхы хүнүүдэй аша туһые гүйсэд хараада абаха ёһотой.

М. С. Горбачевой албанай хэрэгээр ФРГ-дэ ерээд байха үедэ абтаһан хамтын мэдүүлгэ соо нийтэ Европын байшангай гол зүйлнүүд найруулан тодорхойлогдоһон байгаа гэжэ канцлер һануулба. Гүрэн бүхэнэй бүрин бүтэн аюулгүй байлгые хангалга, нийтын-политическэ байгуулалтые сүлөөтэйгөөр шэлэлгэ, уласхоорондын хуулиин ёһо гуримуудые хүндэлэлгэ, нэн түрүүн энээндэ хабаатай байна.

УРАН ЗОХЁОЛШЫН ХАРИЛСААН

АДДИС-АБЕБЭ. Совет болон Эфиопиин уран зохёолшодой хоорондохи заншалта харилсаа холбоон хүгжэлтын тон шэнэ шатада гараба гэжэ СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной делегациие толгойлһон РСФСР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин секретарь В. Д. Поволяев эндэ мэдүүлээ.

Урдандаа манай харилсаа холбоон аяншалгын, ямар нэгэн хэлсээ баталалгын шэнжэтэй байгаа. Мүнөө үедэ зохёохы харилсаа холбоо тогтоохые оролдонобди гэжэ делегациие хүтэлбэрилэгшэ ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө хэлэбэ. Эфиопи болон Африкын бусад гүрэнүүдтэй Россиин холбоо барисаан тухай очеркнуудай, рассказуудай хамтын суглуулбариие байгуулха гээшэ энэ уулзалга хөөрэлдөөнэй гол зорилгонуудай нэгэниинь болоно.

Гансал ородуудтай бэшэ, харин бусад үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэдтэй Африкын оронуудай хоорондохи харилсаанай ямараар хүгжөөгдэжэ байһыень удхалан харуулха гээшэ энэ номой гол зорилго болохо юм гэжэ В. Д. Поволяев тэмдэглээ. Гансал мүнөөнэй бэшэ, мүн урданайшье холбоо барисаан хараада абтаха.

Совет уран зохёолшод Эфиопидо ерээд байхадаа, харилсаанай хараа түсэбүүд тухай хэлсэбэ.

Гэмтэ ябуулгануудтай бүгэдөөрөө тэмсэе!

ҺАНАА АМАР ҺУУХЫН АРГАГҮЙ

Гэмтэ ябуулгануудтай тэмсэхэ Сагүүрын комитедэй ээлжээтэ заседани болобо. Эндэ хоёр шухала асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэжэ, республика соомнай нилээн шэхардуу байдал тогтонхой гээд тодороо.

Жэшээлхэдэ, «Гэмтэ ябуулгануудтай тэмсэл эрид шангадхаха тухай» СССР-эй Верховно Соведэй тогтоол бэелүүлхэ талаар арадай депутадуудай Железнодорожно, Октябрьска, Советскэ районуудай Соведүүдэй гүйсэдкомуудай ябуулдаг хүдэлмэри тухай» асуудал зүбшэн хэлсэлгын эхилхэдэ, республикын прокуророй орлогшо В. С. Цыганков иигэжэ мэдүүлһэн байха юм:

— Манай республикын ниислэл хотодо гэмтэ ябуулганууд улам олошоржо, нилээд шэхардуу байдал тогтонхой. Тус асуудал бэлдэхэдээ, райгүйсэдкомууд энэ талаар хуушанайхяараа хүдэлнэ, шэнэ түхэл маягуудые, онол аргануудые эдэбхитэйгөөр, зохёохы ёһоор бэдэрнэгүй гээд тодоруулааб. Харыт даа. Үнгэрэгшэ жэлэй эхинһээ хойшо 36 хүн алуулаа, 18 эхэнэрнүүд хүсөөр эдлэгдээ, 250 гаран хүн тоногдоо. Минии һанахада, эндэ хуули хамгаалгын зургаанууд амяар амяараа хүдэлөө, олониитэдэ тон муугаар түшэглөө.

1988 онтой сасуулхада, Железнодорожно райондо гэмтэ ябуулганууд 39,1, Советскэдэ 50,7 Октябрьскада 42,7 процентээр ургаһан байха юм. Тэрэ тоодо тонолго Железнодорожно райондо —155, Советскэдэ —70,2, Октябрьскада—90,4 процентээр олошороо. Үйлсэдэ хулиган ааша гаргаха ябадалнуудай олошорһониинь голхорол түрүүлнэ,— гээд В. С. Цыганков тэмдэглэбэ.

Энээнһээ гадна дахинаа гэмтэ ябадал гаргалга баһал ургана. Һүүлэй үедэ урдань сүүдлүүлэгдэһэн 1119 хүн дахинаа зэмэлэгдэбэ. Гэмтэ ябадалнуудые мүрдэн тодоруулга мүнөө һанаһанда хүрэнэгүй. 1989 оной турша соо хубиин зөөри хулууһан гэмтэ ябуулгануудай оройдоо 33 процентнь Железнодорожно, 29,2 процентнь Советскэ, 20,5 процентнь Октябрьска районуудта элирүүлэгдээд байна. Бүлэгөөрөө гэмтэ ябуулгануудта хабаадалсалга олошороо. Гэмтэ ябуулгануудай 40 шахуу процентнь бүлэгүүдэй гаргаһан ябадал болоно бшуу. Үшөө гэхэдэ, илангаяа аюултай гэмтэ ябуулгануудай олошорһониинь амар заяа үгэхэгүй байна.

Иимэ байдалай тогтоод байхадань, райгүйсэдкомууд мүртэй ажал ябуулнагүй гэһэн тобшолол В. С. Цыганков хэбэ. Гэмтэ ябуулгануудтай тэмсэлдэ хабаатай асуудалнууд сессинүүд, гүйсэдкомуудай заседанинууд дээрэ үсөөнөөр, ашаг үрэ багатайгаар зүбшэн хэлсэгдэнэ. Арадай дружинануудта анхарал һүүлэй үедэ эрид һулараа. Эндэ нэгэл жэшээ дурдамаар. Һүүлэй хэдэн һарын турша соо Октябрьска райондо 200 шахуу дружинник үдэр бүри гарадаггүй байгаа. Зарим газарнуудта дежурствада гараха нэгэшье хүнэй ерэхэгүй ушарнууд дайралдаһан байха юм.

Архидалга болон алкоголизмтай тэмсэхэ талаар хүдэлмэри һүүлэй үедэ эрид һуладаа гээд республикын прокуророй орлогшо тон зүб зааба. Тэрэнэй һанамжаар энэ талаар абтаһан Указууд бодото байдалда хэрэглэгдэнэгүй шахуу. Железнодорожно райгүйсэдкомой архидалгатай тэмсэхэ комисси 1989 оной октябрь болотор нэгэтэшье суглараагүй, тиимэһээ ямаршье хүдэлмэри ябуулаагүй байба. Советскэ райгүйсэдкомдо энэ комиссиин хүдэлмэри хэйшэ хэрэгээр, ёһын тэдысэ ябуулагдадаг байгаа гээд тодорно. Архидалгагүй байдалай түлөө тэмсэхэ бүлгэмэй районой эхин эмхинүүд тараха хэмдээ хүрэнхэй гээд В. С. Цыганков тэмдэглэнэ. Архидалгын, наркоманиин, токсикоманиин аюултай, хоротой байһан тухай ойлгуулалжын хүдэлмэри тон һулаар ябуулагдана, лекцинүүд, хөөрэлдөөнүүд үсөөнөөр үнгэргэгдэнэ.

Харин гэмтэ ябуулгануудые гаргаһан бүхы зоной 39,4 процентнь һогтуу байгаа гээд анхарал хандуулмаар. Гадна жэлэй эхинһээ хойшо 23 гаран мянган хүн олоной ябадаг газарнуудта ама халамгай ябаһанайнгаа түлөө тэлэрүүлгын газарта абаашагдаа.

В. С. Цыганковой үгэ хэлэһэнэй удаа хотын гурбан райгүйсэдкомуудай түрүүлэгшэнэр тоособо. Түрүүлэн Советскэ райсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Е. М. Егоров гараба. Тиихэдэ нэн түрүүн В. С. Цыганковые буруу тобшолол гаргаа, Советскэ райгүйсэдком гэмтэ ябуулгануудтай тэмсэхэ талаар горитой хүдэлмэри ябуулна гээд мэдүүлбэ.

Жэшээлхэдэ, тус район соо гурим сахилгын нийтын 6 пункт хүдэлнэ, эндэ 149 дружинник тоологдоно, үдэр бүри дунда зэргээр 82 хүн үйлсэнүүдтэ гаража дежурлана. Тиигэжэ дружиннигуудай хүсөөр 400 гаран һогтуу, хулиган ааша гаргаһан зон баригдаа, пропискагүйгөөр байһан хүнүүд элирүүлэгдээ. 23 предприяти болон эмхи зургаан милицидэ мүнгэн зөөреэр туһалха гээд шиидэбэ. Ажалша коллективүүдэй туһаламжаар 25 хүниие милицидэ нэмэжэ үгэхэ арга олдонхой. Гадна районой предприятинуудай, эмхи зургаануудай 25—25 хүтэлбэрилэгшэд суббото бүхэндэ үйлсэнүүдтэ гаража дежурлана. Һурагшадай болон студентнэрэй отрядууд бии болгогдожо байна.

Арадай депутадуудай Железнодорожно райсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ А. П. Спиридонов мүн лэ В. С. Цыганковой тобшолонуудые буруушааба. Шалгалта хэхэдээ, гансал манай алдуунуудые, дутуу дундануудые элирүүлхэ гээд оролдохо бэшэ, харин тодорхой зүбшэл заабари үгэхэ зэргэтэй байгаа гээд үгэ хэлэгшэ зааба.

Тиигээд олондо туһатай ажал хэнгүй ябаха, зайха, зураха, гэр байрагүйгөөр эндэ, тэндэ зайгуултаха ябадалнуудтай тэмсэл һулараа, тусхай һургуулинуудые, СПТУ-нуудые нээхэ, ухаагаар муу үхибүүдэй интернат эмхидхэхэ хэрэгтэй гээд А. П. Спиридонов дурадхаба. Мүнөө тус районой ажалша коллективүүд 350 мянган түхэриг 1990 ондо милицидэ үгэхэ гэжэ шиидээ.

Арадай депутадуудай Октябрьска райсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Н. П. Быков мүн лэ В. С. Цыганковой тобшололнуудые буруу гээд тоолоно. Хуулиин наһа гүйсөөгүй, олондо туһатай ажал хэнгүй зайгуултажа ябадаг зониие ажалда оруулха талаар горитой ажал ябуулагдана. 58 хүнһөө бүридэһэн нийтын гурим хамгаалха студентнэрэй отряд бии болгогдонхой. 456 хүниие нэгэдүүлһэн 14 тусхай дружина бии болгогдожо эхилбэ. Предприятинууд, эмхи зургаануудай туһаламжаар дотоодын хэрэгүүдэй зургаануудые нэмэлтэ кадрнуудаар хангаха талаар ажал ябуулга бэелүүлэгдэнэ. Арадай дружинануудые бэхижүүлхэ талаар мүнөө хэмжээнүүд абтана.

Дотоодын хэрэгүүдэй зургаанудай хүдэлмэрилэгшэд социальна талаһаа нэйдамтайгаар хемгаалагдаһан байха зэргэтэй гээд Н. П. Быков онсолон заагаа.

Республикын дотоодын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо Г. К. Язынов Н. П. Быковые дэмжэбэ. Һүүлэй гурбан жэл соо 15 милиционер алуулаа, үшөөшье олон зон шархатаа, милициин хүдэлмэрилэгшэдтэ занаха, тэдэниие доромжолхо ябадалнууд олошороо. Тиигэн гэһээ иимэ ябадалнуудые эрид сараха талаар прокуратура бодото хэмжээнүүдые абанагүй. Министрэй орлогшо хоёр жэшээ дурдаба.

Ноябриин һүүл багта Маслов гэжэ хүн шэлэй заводой хамтын байрада ерээд, сонхонуудыень тэһэлжэ эхилээ. Тэрэниие барилгын үедэ милиционер Раковский хутагаар хадхуулаад, больницада мэдээгүй хэбтэнэ. Теэд прокуратурын хүдэлмэрилэгшэдые дуудахадань, хэдэн хоног болоод лэ ерэһэн байха юм.

Үнгэрһэн жэлэй октябриин 17-до Смолиной гудамжын архи худалдадаг магазинай хажууда наншалдажа байһан гурбан архиншадые барижа асараад, дежурнын хажууда орхиһон байгаа. Һогтуушуулай нэгэниинь милиционерые баһажа, тэрээн руу нёлбожо, доромжолжо байба. Дежурна сержант тэсэбэриингээ һалахадань, хулиганиие резинээр 3 дахин сохиһон байна. Прокуратура милиционерые гансата арестовалаад, гурбан хоног соо ганса хүнэй камерадаа хаагаад байгаа.

Бидэнэр эрхэтэдэй нэрэ хүндэ, сүлөөнүүд тухай хэлсэдэг хадаа, милициин хүдэлмэрилэгшын нэрэ хүндэ тухай юундэ хэлэхэгүй болонобибди гээд Г. К. Языков тон зүб асуугаа.

Удаань үгэ абаһан дотоодын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо Б. Н. Батурин хүдэлмэришэдэй милици эмхидхэлгэ тухай онсо тогтон хэлэбэ. Энэ хэрэгтэ хандасаяа эрид хубилгаха хэрэгтэй ха юм. Юуб гэхэдэ, энэ хадаа арадай дружинын үшөө нэгэ түхэл маяг гээд ойлгохо шухала. Студентнэрэй отрядууд баһал горитой туһа хүргэхэ аргатай. Мүнөө 123 студент нийтын гурим хамгаалхаяа гарана. Эдэнэрэй дундаһаа шалгарагшадшье бии юм. Жэшээлхэдэ, Самаркин Дашинимаев хоёр Октябрьска райондо хүниие тоноһон аха, дүү Кокоринуудые барижа, милицидэ тушаагаа. Тэдэнэр заабол урмашуулагдаха ааб даа.

Гэмтэ ябуулгануудай хэмһээ үлүүгээр олошороод байһан мүнөө сагта һанаа амараар һуужа байха аргагүйбди гээд республикын дотоодын хэрэгүүдэй министр С. Ф. Иванов мэдүүлбэ. Юуб гэхэдэ, гэмтэ ябуулгануудай илангаяа олошорһон 1981—1986 онуудта жэл соо дунда зэргээр 12 мянга хүрэхэгүй гэмтэ ябадал үзэгдэдэг байгаа һаа, мүнөө 13 мянга гаран болоод байна бшуу. Эдэнэй 40-өөд шахуу процентнь Улаан-Үдэдэ ушараа. Иимэ байдалда бээ сагааруулхые оролдохо бэшэ, харин бодото хэмжээнүүдые хамтынгаа хүсөөр абаха хэрэгтэй.

1985 ондо 7700 хүн сүүдлүүлэгдэһэн байгаа һаа, 1988 ондо оройдоо 2400 хүн сүүдлүүлэгдээ гэжэ Буряадай АССР-эй Верховно Сүүдэй түрүүлэгшэ А. О. Хориноев тэмдэглэбэ. Гэмтэ ябуулгануудай ургажа байһан оршон байдалда энэ таарамжагүй ябадал болоно.

Ажалай, нийтын, үйлэдбэриин журам бэхижүүлхэ, түрмэһөө табигдаһан зониие гансата ажалда оруулха нүхэрэй сүүдүүдэй хүдэлмэри эдэбхижүүлхэ талаар Совет засагай зургаанууд залан шууд хүдэлмэри ябуулха зэргэтэй.

Залуушуултай хүдэлмэри улам шангадхаха шухала гээд ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэн, комсомолой оперативна отрядай командир Ю. П. Топский тоолоно. Тиихэдэ мүнөө сагта видеотекэнүүд хиналта дороһоо гарашанхай шахуу. Эндэ хэмжээнүүдые абаха шухала. Наркомани улам ургэдэжэ байна хэбэртэй. Наркотическа бодосуудай ургадаг газараар урдань рейднүүдые үнгэргэхэдөө, 16—18 хүниие асардаг аад, мүнөө гурба дахин 47—47 хүниие барижа асараабди. Муу юумэниинь гэхэдэ, дунданьгь бага сагад дайралдадаг болоод байна гээд Ю. П. Топский һанаагаа зобоно.

Гэмтэ ябадалай түлөө хэһээлтэ заабол ерэхэ гэһэн Ленинэй заабари бии. Теэд мүнөө гэмтэ ябуулгануудай улам ургажал байхадань, сүүдлэгдэһэн зоной тоо юундэ үсөөрхэ болоо юм гээд республикын юстициин министр Р. Д. Нимаев асууба. Республикын МВД-дэ 9200 уголовно хэрэг эхилэгдэһэн аад, оройдоо 2200-ниинь прокуратурада эльгээгдээ. Гадна олондо туһатай ажал хэдэггүй, зайгуултажа ябадаг зон хэһээгдэнэгүй. Байгша оной эхинһээ хойшо оройдоо 9 хүн хэһээлтэ абаа ха юм.

Гэмтэ ябуулгануудай хаа хаанагүй улам олошоржо байһан мүнөө үедэ республикымнай ниислэл хотодо абтажа байһан хэмжээнүүд сагай эрилтэдэ үшөөл харюусанагүй гээд Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Н. И. Крючковой хэлэһэн тобшолол зүб гэжэ һанагдана.

Тиимэһээ гансал хуули хамгаалдаг зургаанудай хүсөөр амжалта түйлахань хүшэр. Бүхы олониитэ гэмтэ ябуулгануудтай тэмсэлдэ хабаадалсажа, гэмтэ ябадал гаргагшадай тэсэхын аргагүй байдал байгуулха шухала.

«Хуулиин наһа гүйсөөгүйшүүлэй дунда гэмтэ ябадал гаргалга һэргылгын ашаг үрэ дээшэлүүлхэ талаар Буряадай АССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй болон Арадай эрдэм һуралсалай министерствэнүүдэй ябуулдаг хүдэлмэри тухай» асуудал Саг зүүрын комитедэй заседани дээрэ мүн лэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, республикын юстициин министрэй орлогшо Б. Н. Батуев, арадай эрдэм һуралсалай министрэй орлогшо Е. Б. Раднаева, Буряадай АССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын гэмтэ ябуулгануудые һэргылгын албангай начальник П. Б. Гармаев, Саг зүүрын комитедэй гэшүүн Б.Ц. Цыдежапов, С. Ф. Иванов, шэлэй заводой заһабарилагша, Саг зүүрын комитедэй гэшүүн А. Г. Бурнхин, А. О. Хориноев, В. С. Цыганков, КПСС-эй обкомой таһагые даагша Н. М. Кирдеев, Г. К. Языков, Н. И. Крючков гэгшэд үгэ хэлэһэн байха юм.

Хуулиин наһа гүйсөөгүйшүүлэй дунда гэмтэ ябадалнуудые гаргалга мүн лэ эрид ургаа гээд зүбшэн хэлсэлгын үедэ тодорбо. 1989 ондо урзанданайхида орходоо 22,5 процентээр олон гэмтэ ябуулганууд элирүүлэгдээ бшуу. Олоной ябадаг газарнуудта архи ууга ад ябаһан 1489 үхибүүд баригдаа. Тиигэжэ архитай холбоотой гэмтэ ябадалнуудай тоо 37 процентээр олошороо. Илангаяа муу байдал Улаан-Үдэ хотын, Зэдын, Загарайн, Хэжэнгын, Сэлэнгын, Хойто-Байгалай районуудай һуралсалай эмхи зургаануудта тогтонхой.

Улаан-Үдэ хотын юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудай 76, 13-дахи СПТУ-гай 19, 10-дахи ГПТУ-гай 16, 7-дохи СПТУ-гай 19 һурагшад республикын наркологическа диспансертэ бүридхэлдэ абтанхай байна. Зүгөөр олонхи һургуулинуудай, техническэ мэргэжэлэй училищинуудай педагогическа коллективүүд алкоголизмтай болон наркоманитай тэмсэлдэ бодото туһаламжа үзүүлнэгүй.

Үхибүүдэй дунда бүлэг бүлэгөөрөө гэмтэ ябадал гаргалгын ургажа байһаниинь һанаа ехээр зобооно. Үнгэрһэн жэлэй турша соо иимэ гэмтэ ябуулганууд 25 процентээр олошороо ха юм. Жэшээлхэдэ, Улаан-Үдэ хото соо бүлэг хуулиин наһа гүйсөөгүйшүүл (Ивачев, Башинов, Первушин болон бусад) бүлэг эмхидхээд, гүрэнэй, хубиин зөөри 43 дахин хулууһан байха юм.

Иимэ байдалай тогтоод байхадань, Дотоодын хэрэгүүдэй болон Арадай эрдэм һуралсалай министерствэнүүдэй энэ талаар ябуулдаг хүдэлмэриеэ оройдоо тааралдуулдаггүй, бүтэмжэтэй, сагай эрилтэдэ харюусамаар хэмжээнүүдые абадаггүй байһаниинь голхорол түрүүлнэ. Саашадаа байдал эрид һайжарха зэргэтэй гэһэн эрилтэ гэмтэ ябуулгануудтай тэмсэхэ Саг зүүрын комитет тус министерствэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй урда табиба.

Зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалнуудаар ямар хэмжээнүүдэй абтажа байһаниие саг үргэлжэ шалгажа байха гээд заседани дээрэ шиидхэгдээ.

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

«САГААН hАРЫН ДАНГИНА»

гэhэн республиканска конкурсын дүрим

Буряадай соёлой түб болон арадай уран бүтээлэй, соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэриин научно-методическа түб Бүхэсоюзна III фестивалиин болон буряад арадай Сагаалганай hайндэрэй хэмжээн соо «САГААН hАРЫН ДАНГИНА» гэhэн республиканска конкурс эмхидхэхэеэ байна.

Конкурсын гол зорилгонь буряад соёлые (хэлэ, арадай дуу, хатар, наадануудые, үреэл, магтаал, соло дуудалга, бусад ёhо заншалнуудые) дэлгэрүүлхэ ябадал болоно.

Конкурсдо хабаадагшада табигдаха эрилтэнүүд:

1. Конкурсдо хабаадахадаа, буряадаар дуугарха (Монголhоо ерэгшэд — түрэлхи хэлэн дээрээ).

2. Буряадай урданай заншалта гү, али мүнөө үеын хубсаhа үмдөөд ерэхэ.

Шэлэлгын үедэ хараада абтаха гэбэл:

1. Өөрынгөө аймаг, нютагай арадай дуу, хатар, үреэлнүүдые гүйсэдхэхэ шадабари.

2. Өөрынгөө нютагай заншалта хубсаhанай онсо илгаануудые мэдэлгэ.

3. Үндэhэ яhатанайнгаа эдеэ хоол бэлдэхэ, табаг табиха шадабари.

4. Жэнхэни ёhо заншалнуудые, тэрэ тоодо, түрэ найрай ёhо заншалнуудые, тэдэнэй удха шанар, үүргые мэдэлгэ.

5. Харагшадые хужарлуулхын тула хабаадагша басагад, эхэнэрнүүдэй бэлдэhэн ямаршьеб зүйл.

Үнгэргэлгын болзор:

1-дэхи дүхэриг — колхоз, совхозуудта, хото, хүдөөгэй бусад эмхи зургаануудта **1990 оной февралиин 26** хүрэтэр.

2-дохи дүхэриг — районно конкурснууд **мартын 4** хүрэтэр.

3-дахи дүхэриг — финал. Улаан-Үдэдэ **1990 оной мартын 17—18-да.**

Хабаадагшад:

1-дэхи дүхэригтэ дуратай бүхы басагад, эхэнэрнүүд хабаадаха аргатай. Наhаниинь хизаарлагдахагүй. Финалда имагтал 2-дохи дүхэригтэ илагшад хабаадаха. Финалда хабаадаха тухай мэдүүлгэнүүд **мартын 7** хүрэтэр (энэ үдэрые оруулалсан) арадай уран бүтээлэй республиканска научно-методическа түбтэ (тел. 3-47-44) 9-hөө 13 час хүрэтэр абтаха.

Мүнгөөр хангалга:

2-дохи дүхэригтэ болон финалда хабаадалгые 1-дэхи дүхэригые эмхидхэгшэд хангаха. 2-дохи дүхэригэй гаргашые райгүйсэдкомуудай соёлой таhагууд, комсомолой райкомууд гү, али тэдэнэй мэдэлэй залуушуулай түбүүд хангаха. 3-дахи дүхэригые Буряадай соёлой түб, арадай уран бүтээлэй болон соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэриин республиканска научна-методическа түб хангаха.

Шагналнууд:

Конкурсдо илагша хилын саагуур аяншалха путевкоор шагнагдаха. Харагшадай дура буляажа шадаhан эхэнэртэ Буряадай эрхим дархашуулай нэгэнэй бүтээhэн мүнгэн зүүдхэлнүүд барюулагдаха. Тэрээнhээ гадна ниитын болон гүрэнэй эмхи зургаануудай шангууд тогтоогдохо.

Эмхидхэлэй комитет.

ДАНГИНАР, ТУРШАГТЫ!

Буряад арадтай хэр үгhөө малаа харууhалжа, ажамидардаг байhан гээшэ ааб даа. Сагаалганай ерэхэдэ, малша зон үбэлэй хүйтэн үнгэрхэ тээшээ боложо, дулаа асардаг хабарай эхин hара гараба, адуу малнай ондо оробо, hү hаалимнай ехэ болохонь гэжэ хүхилдэдэг байгаа.

Эгээл энэ үедэ хониной түл абалга түлэг эхилжэ, хүл дээрээ тэнжэhэн дун сагаан хурьгаханууд hүүлээ сортоотойгоор годилзуулан, эхынгээ амтатай үураг, hү хүхэжэ, үдэрhөө үдэртэ өөдэргэн болодог байха юм. Теэд түрүүшынхиеэ хурьгалhан түлгэ, зуhагууд заримдаа хурьгаяа голожо, хүхүүлжэ үгэнгүй, тэдэнээ урбалдашатарнь мүргэжэ байдагынь мэдээжэ. Ээдэршье зобоодог ааб даа.

Энэ ушарта юу хэдэгыень «Сагаан hарын дангина» гэhэн конкурсдо хабаадагша басагад, бэреэд заабол мэдэхэ ёhотой. Тиимэ ааб даа! Тээгэлхэ хэрэгтэй. Хори буряадууд «тээгэлхэ» гэжэ хэлэдэг, харин сэлэнгынхид «тойголхо» гэдэг.

...Үбэлэй наранай бултайхын урда тээхэнэ эжы хоюулаа малдаа гарахабди. Үбhэ тараагаад, үнеэ, хонидоо хотонhоо гаргаад, шабааhыень түүхэш. Тиигэhээр гэртээ дахин гүйжэ ороод, хурьгадаа hугабшаланхай хашаа руугаа асархаш. Хонид хүлеэжэ ядажа, мааралдажа, хурьгадаа угтажа байха. Малшье hаа, өөрынгөө түлдэ мээхэй гээшэнь! Хурьгадайнгаа гүйжэ ерэхэдэ, хонид зохидоор эрьелдэжэ, хүхэхэдэнь, аяшархаhан янзатай зогсожо байха. Гансал түлгэмнай хурьганайнгаа нэгэшье дэхэжэ үрдеэдүй байхада, иишэ, тиишээ халба hүрэжэ, хүхүүлхэ юм бэшэ! Нохойгооршье айлгаад үзэхэдэ, дэмы. Тиихэдэнь эжымни хурьгаяа абажа, түлгын хажууда дүтэлжэ, hэхэржэ hүүгаад, хонгёо хоолойгоороо гунигтай утаар татан, дуулашаха:

> **Хара hалхин үнгэрхэл даа,**
> **Хабарай дулаан ерэхэл даа,**
> **Хүхэ ногоон hалбархал даа,**
> **hүн шинии дэлбэрхэл даа,**
> **Хэн шамай угтахаб даа!**
> **Хурьган шамай угтахал!**
> **Тээгэ! Тээгэ! Тээгэ!**

Хашаагай бүрэнхы соо ногоон галаар гэрэлтэhэн түлгын зээрэг нюдэд халта номгорhон янзатай болоод, хурьганиинь хүхэжэ захалшаха...

Эхэнэр хүн заал hаа малша байха ёhотой гэжэ буряад зон тоолодог hэн. Мал үсхэжэ амидардаг хадаа ондоо арга байхагүй ха юм. Гэр бүлын, үри хүүгэдэйш ажабайдал, болбосорол, хүмүүжэл энээнhээ сэхэ дулдыдадаг. Эбтэй малша бүлын газаань хэзээш гуримтай яндагар, хото хоройнь заhагданхай, шэбхэ, хохирынь зохидоор ябталаатай, үбhэ hолоомониинь сомогдожо нюруулаатай байдаг.

Малша айлай сагаан эдеэниинь хэзээшье элбэг дэлбэг байдаг. Тоhо зөөхэй, айраг тараг, ээзгэй, хурууд, айрhан, хүшөөдэhэн, а а р с а хүрэнгэ гэхэшэлэн, тоолоходо олон ааб даа. Сэхынь хэлэхэдэ, мүнөө үеын залуу hүрэг олонхииень мэдэхэшьегүй гүб даа. Харин «Сагаан hарын дангина» болохо гэбэл, эдэ мэтые хүгшэд, үбгэдhөө hайса hураад, яагаад буйлуулдаг, хэдэгыень өөhэдөө туршаад үзөөд, заримыень конкурсдо абаад ерээшье hаань, бүрил hайн.

Буряад арадай дуу, үльгэрынь, бүхы амэн зохёолынь мал ажалтай, морин эрдэнитэй таhаршагүй холбоотой. Урданайнь заншалта хубсаhан — дэгэл, гутал, малгай гэхэ мэтэ морёо унаад, хээрэ, талада малаа адуулдаг малша хүндэ тааруулагдажа оёгдодог байгаа.

Конкурсдо хабаадаха басагад, эхэнэрнүүд бүри мүнөөнhөө нютагайнгаа урданай маягаар оёгдоhон гоёлой хубсаhа, зүүдхэл гэхэ мэтые бэлдэхэ ёhотой. Манай hанахада, «Сагаан hарын дангина» буряад эхэнэрэй зэлдэр зөөлэн, даруу түбшэн, арюун hайхан абари зантай, сэбэр, сэлмэг нюур шарайтай, уян нугархай бэетэй, солбон хүнгэн гэшхэдэлтэй байхын хажуугаар хирэгүй hайхан сэдьхэлтэй, hонюуша hүбэлгэн бодолтой, мэргэн хурса үгэ хүүртэй байха ёhотой гэжэ тоолонобди. Нютаг нютагта нэн түрүүн залуу комсомолшууд конкурс эмхидхэхэ хэрэгые өөр дээрээ даажа абаад, колхоз, совхозой хүтэлбэрилэгшэдэй, аха нүхэдэй дэмжэлгээр бэлэдхэлэй бүхы хүдэлмэри ябуулха уялгатай.

Буряад жэнхэни соёл, заншалаа hэргээн мандуулха хэрэгтэ хубитаяа оруулан, энэ конкурсдо хабаадажа; амжалта түйлахыетнай таанад, дангинарта, үнэн зүрхэнhөө хүсэебди!

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

hҮҮЛЭЙ үедэ энэрхы гэхэ гү, али урданай ёhоор хэлэбэл, **нигүүлэсхы сэдьхэл** тухай ехээр бэшэгдэдэг, хэлэгдэдэг болонхой. Энэ талаар абажа хараа hаа, Буряадай гүрэнэй оперо, баледэй театрай артистнууд Эб найрамдалай гү, али Хүүгэдэй совет жасын аша туhада олон концерт үнгэргэдэг болонхой.

Бүри hаяхан РСФСР-эй габьяата артистка Галина Шой-

НИГҮҮЛЭСХЫ СЭДЬХЭЛЭЙ НАНГИН ЁhООР

дагбаева, Буряадай АССР-эй арадай артист Вячеслав Бальжинимаев гэгшэд Политическэ гэгээрэлэй байшан соо тусхай концерт үгэhэн байна.

Энэ концертhээ оройhон мүнгые оперно театрай дуушан байhан Борбоновой бүлэдэ үгэхэ гэжэ тэдэ шиидээ юм. Ямар ушарhааб гэбэл, залуу дуушан Александр Сергеевич Борбонов Владивосток хотодо театртайгаа хамта гастрольдо байhан аад, гэнтэ наhа барашаhан юм. Тиигэжэ hургуулиин наhанай хоёр үхибүүдтэеэ хээлитэй hамганиинь үлэшоо hэн. Эсэгынгээ hүүлээр hара боолоод, гурбадахи үхибүүниинь гараа. Байрашьегүй үлэшэhэн, оройдоол 110 түхэриг тэдхэбэри абадаг энэ бүлын ядаралые зүрхэндөө дүтөөр ойлгожо, Г. Шойдагбаева В. Бальжинимаев хоёр хамта ажаллаhан нүхэрэйнгөө бүлэдэ туhалха гэжэ шиидээд, театрай дирекцидэ хандаhан байгаа. Дирекци энэ шиидхэбэриень дэмжээ.

Ямар hайхан концерт болоо гэхэбта?! Игальян, испан композиторнуудай дуунууд, романснууд ирагуу гоёор дуулагдаа. Ород арадай дуунуудшье, оперно аринуудшье шэнхинээ. Буряад композиторнуудай шэб шэнэ дуунууд зэдэлээ.

Александр Борбоновой бүлын аша туhада үгтэhэн энэ концерт хадаа Буряад орондо нигүүлэсхы сэдьхэлэй бадархын замда үшөө нэгэ зула боложо нэмэбэ. Иигэжэ түрэл театрайнгаа баян түүхые саашань арьбажуулха хэрэгтэ дуушад үшөө нэгэ hайхан хуудаhа нэмэбэ гэжэ hанагдаа hэн.

Д. БАЗАРОВА.

ШЭНЭ ЖЭЛ — ШЭНЭ

Шэнэ жэл. Энэ үе сагта бидэ үнгэрhэн жэлдэ юун хэгдэбэб, урдамнай ямар зорилгонууд табигданаб гэжэ бодожо үзэдэг гэшэ аабзабибди даа. Хэрбээ уласхоорондын байдалые абажа хараа hаа, манай орон үнгэрhэн жэлдэ өөрынгөө нэрэ хүндые улам арбьбадхажа шадаа гээшэ. Ушар юуб гэбэл, манай гүрэн дэлхэй дээрэхи эгээл ехэ гүрэнүүдэй нэгэн байхаhаа гадна, уласхоорондын байдалые hайжаруулха талаар горитойхон хүдэлмэри ябуулаа, эндэ шэнэ үзэл бодолые нэбтэрүүлээ, бодото байдалhаа үндэhэлэн, эб найрамдал сахиха талаар бүхы ябуулгануудаа эмхидхээ бшуу.

Уласхоорондын байдалые саашадань hайжаруулха талаар х о р и д о х и зуун жэлэй hүүлшын арбан жэлэй эхиндэ таарамжатай эрхэ нүхэсэл олгогдонхой гээшэ. Эндэ 1985 ондо үнгэргэгдэhэн КПСС-эй түүхэтэ апрелиин Пленум онсо үүргэтэй юм. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай hүүлдэхи түүхые Советскэ Союз hайнаар шэнжэлжэ үзөөд, гүрэнүүдэй хоорондохи политическэ харилсаануудта шэнэ үзэл бодол нэбтэрүүлхые дурадхаhан байна. Тиин 2000 он болотор ядерна зэбсэгүүдые шата шатаар усадхажа, ядерна зэбсэггүй дэлхэй гээшые бии болгохо гэhэн үүсхэл гаргаа бэлэй. Энээн тухай 1986 оной эхиндэ соносхогдоо hэн. Гадна М. С. Горбачев урзанда ООН-ой ендэр дээрэhээ үгэ хэлэхэдээ, бүхы хүн түрэлтэнэй аша туhые хаража, гүрэнүүд хоорондохи харилсаануудта шэнэ үзэл бодол баримталха гээшэ мүнөө үеын тон шухала зорилго болонхой гэжэ тэмдэглээ бэлэй.

Политическэ шэнэ үзэл бодолые гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаануудта нэбтэрүүлхэ тухай гансал соносхогдоо бэшэ, Советскэ Союз энэ хэрэгые бодотоор дэмжэжэ, өөрынгөө ябуулгануудта жэншэдгүйгөөр баримталаа юм. Тиин манай орондо политическэ ба экономическа талаар болоожо байhан хубилалтанууд уласхоорондын байдалые hайжаруулгада онсо нүлөө үзүүлээ гэшэ. hүүлэй хэдэн арбаад жэлнүүдтэ үргэлжэлhэн «хүйтэн дайн» сарагдажа, амгалан тайбан хүгжэлтын үе саг хүрэжэ ерэбэ ха юм. Дэлхэйн арад зон бэе бэеэ ойлгожо, харилсаануудаа улам үргэдхэжэ эхилбэ. Эндэ совет-американ харилсаануудай хүгжэлтэ онсо удха шанартай. 1990 ондо хоёр ороной дээдэ тушаалтадай уулзалга үнгэргэгдэхэ юм. Дэлхэйн хоёр ехэ гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаануудые hайжаруулгада Мальтын эрье шадар үнгэргэгдэhэн совет-американ дээдэ тушаалтадай уулзалгын дүнгүүд нүлөө үзүүлнэ. Энэ жэлдэ үнгэргэгдэхэ уулзалгын үедэ буу зэбсэгүүдые хуряаха, дэлхэй дээрэ аюулгүйн байдалые сахиха асуудалнууд онсо hуури эзэлхэ юм. Хэрбээ урда жэлнүүдтэ бэе бэедээ этигэдэггүй, ёhотойл дайсад ёhоор хандадаг hаа, мүнөө иимэ ушар үзэгдэхээ болинхой. Тиимэhээ совет-американ дээдэ тушаалтадай уулзалга hайн үрэ дүнгүүдтэй байха бээ гээд найданабди. Европо түбидэ юрын буу зэбсэгүүдые, зэбсэгтэ хүсэнүүдые хорсохо, химическэ буу зэбсэгүүдые гаргалгые хорижо, бултыень үгы хэхэ, СССР-эй ба США-гай добтолхы стратегическэ буу зэбсэгүүдэй хахадыень хороохо, газар доро хэгдэдэг ядерна тэhэрэлгэнүүдые хизаарлан, огтолон болюул-

ха тухай хэлсээнүүд... жонууд олгогдожо...

Хойто-Атлантическ... бии болгогдоhонho... шынхеэ энэ бүлэгл... рилсаха арга олгог... хэрэгүүдэй минис... тус бүлэглэлэй ш... хэрэгээр хүрэжэ ер... зуришэлдэжэ бии б... Варшавска Договор... рилсаануудаа үргэ... лаар үгэ андалдаан... алхамуудые хэхэ б... бди.

Байгша оной май... үнгэргэгдэhэн совет... тадай уулзалгын аш... рондохи харилсаану... данхай. Тиин энэ х... тадаадын политикын... лоно гээшэ. Ушар к... лэй туршада бэе б... hон, заримдаа дайс... дээ хандаха ушарай... дэбаха гээшэ тиим... гээ ха юм. Харин м... рэнүүдэй хоорондо... нэ. Худалдаа наймаа... талаар харилсаануу...

Советскэ Союзай... римталга болбол Ев... скэ ажабайдалда он... бэе бэедээ этигэхэг... оронуудай хооронд... зэгырүүлэгдэнэ. Тиин... зуришэлдөөнүүдые... ропын гэрые бодхо... түби гээшые бии бо... до хэгдэхэ юумэн... бодолые Хельсинки... зүблөөндэ хабаада... хинь баримталдаг ю... нүүдэй дээдэ тушаа... ондо үнгэргэхэ гэh... үүсхэлые тус түбиин... шэд дэмжэжэ эхил...

Зүүн Европын гүр... hүүлдэ болоhон үйл... биин байдалда тон... рынь гэхэдэ, демок... римталдаг хүсэнүүд... арад зоной хүсэл э... ябуулгануудые эмх... ябуулгануудынь оло... баримталгын үедэ х... шухала. Гэхэтэй ха... үйлэ хэрэгүүд болс... арад зон буруушаа...

Совет орондо хуби... лүүлгэ хадаа өөры... үе сагые, гадаадык... нуудые шүүмжэлхы... ломжо олгоо юм.

Энэ жэлдэ манай... шанартай үйлэ хэрэ... эй XXVIII съезд үнг... дүршэлтэй боложо... Верховно Совет хүд... Тиин эндэ уласхоо... аюулгүйн байдалые... ехээр хандуулагдаха...

Спорт

САНЫН ХАРГЫ САРЬЯАТАЙ

«Локомотив» спортклубай түрүү hүүри эзэлхын түлөө нэмэл мүрысөөндэ зуугаад саншад хабаадаба.

Эрэшүүл 10 километртэ урилдаа. Багшанарай институтдай физическэ культурын факультедэй студент спортын мастерта кандидат Андрей Полевик энэ зайда 31 минута 50 секунда саг харуулжа, илалта түйлаа. Тус институтдай студент Дмитрий Жаркой, 6-дахи интернат hургуулиин 9-дэхи классай hурагша Александр Холедилов гэгшэд шангай hууринуудые эзэлбэ.

Улаан-Үдын 48-дахи hургуулиин 11-дэхи классай hурагша Катя Дойникова 5 километрые 19 минута 50 секунда соо гаталжа, амжалта түйлаа. 6-дахи интернат hургуулиин hурагшад Оля Калашникова, Света Кузьмина гэгшэд удаадахи hууринуудта гараhан байха юм. Эдэнэр бултадаа шахуу тренер Геннадий Петренкын hурагшад болоно гэжэ тэмдэглэлтэй.

Багшанарай институтдай физическэ культурын факультедэй ахалагша багша Г. В. Петренко санын спортые хүгжөөлгэдэ ехэ анхаралаа хандуулжа, бэлигтэй бэрхэ хүбүүд, басагадые зохёохы ёhоор хүмүүжүүлдэг байна.

Б. МИРОМАНОВ.

ЭДЭБХИТЭДЭЙ ҮҮСХЭЛЭЭР

Шэнэ жэлэй шанда хүртэхын түлөө республикын. Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда волейболоор мүрысөөн «Динамын» спортын зал соо болобо. Сэхыень хэлэхэдэ, энэ министерствын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда волейбол үргэнөөр алдаршанхай юм. Буряад ороной бэлигтэй бэрхэ волейболистнууд Вербилов, Саенко, Степанов гэгшэд эндэhээ урган гаранхай. Имагтал тэдэнэр волейболой мүрысөөнүүдэй үүсхэлшэд болодог.

МВД-гэй түймэр саралгын таhагай команда (капитаниинь Валерий Кустов) эгээл hайнаар наадажа, илалта түйлаба. Уголовно бэдэрэлгын захиргаанай залуу волейболистнууд — хоёрдохи, ниитын гурим сахиха таhагай түлөөлэгшэд гурбадахи hууринуудые эзэлээ.

В. СЫДЕЕВ.

БАГШАНАРАЙ ИНСТИТУДАЙХИД ШАЛГАРБА

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар Улаан-Баатар хотын Сүхэ-Баатарай районой түрүү hуури эзэлхын түлөө нэмэл мүрысөөндэ Буряадай багшанарай институдай залуушуулай команда илалта түйлаба.

— Манай залуу барилдаашад энэ мүрысөөндэ түрүүшынхеэ уригдаhан байгаа,— гэжэ тренер Аркадий Амагаев хөөрэнэ.— Буряад ороной спортдо дуратайшуулда мэдээжэ болоhон барилдаашан Баатархүү тэндэ тренерээр хүдэлдэг юм. Тэрэ залуушуулай дундаhаа дэлхэйн чемпион болоhон, уласхоорондын хэдэн мүрысөөндэ илажа гараhан намтартай. Тэрэ энэ мүрысөө эмхидхэhэн байгаа.

Багшанарай институдай командаhаа спортын мастерта кандидадууд Александр Марганов, Андрей Мантыков, Владимир Сахаров болон Баяр Балдоржиев гэгшэд шалгарба. Вадим Селезнев — мүнгэн, 29-дэхи hургуулиин hурагша Ваня Шамбеев бронзо медальнуудаар шагнагдаа.

В. СЫДЕЕВ.

СПОРТЛОТО

1989 оной декабриин 24-дэ үнгэргэгдэhэн 52-дохи тиражай дүнгүүдые «Союзспортлото» нэгэдэл согсолбо.

«45-hаа 6-ень тааха спортлото»: 1.625.021 билет ороо. Зургаан номер хэншье таабагүй, табан номер (21 карточка) таагшад —3.768 түхэриг, дүрбэн номер (1.706 карточка) тааhан хүнүүд —42 түхэриг, гурбан номер (30.987 карточка) таагшад 3 түхэриг абаха байна.

«36-hаа 5-ень тааха спортлото»: 18.226.342 билет ороо. Табан номер (58 карточка) тааhан хүнүүд —9.430 түхэриг, дүрбэн номер (9.122 карточка) таагшад 118 түхэриг, гурбан номер (277.643 карточка) тааhан хүнүүд 4 түхэриг абаха.

52-дохи тиражай биледүүдээр, 43-дахиhаа 52-дахи тираж хүрэтэр хабаадаhан 10 тиражай биледүүдээр шүүбэринүүд январиин 13-hаа 1990 оной февралиин 13 болотор түлэгдэхэ.

(ТАСС).

Үнэн сэхэ, сэбэр хүнүүдтэ ямаршье сагта ажаhуухадань «амтатай» байгаагүй юм гэhэн бодолые фильмые найруулан табигшад тэмдэглэн, **«Сувенир для прокурора»** гэжэ фильм олоной анхаралда дурадхаба.

Складые даагша Зубарев гэнтэ наhа барана. Энэ хэрэгээр hонирхоhон прокуратурын хүдэлмэрилэгшэд гэмтэ ябадал хэгшэдэй бүлэгтэй дайралдана.

Олон фильмүүдээр үнинэй мэдээжэ актёр Юрий Соломин тус шэнэ фильмын гол герой болохо прокуророй роль гүйсэдхэнэ.

«Сэр» гэжэ фильмын гол герой 11 наhатай хүбүүхэн. Бага балшар наhандаа эхэhээ гээгдэhэн хүбүүнэй hүүлшын найдал эсэгэнь hэн. Теэд түрэлхидэй эрхэhээ үни хада хаhагдаhан эсэгэнь түрмэдэ. Саша хүбүүн тусхай hургуулида hуража байтараа, эсэгэтэеэ уулзаха гэжэ үнэ зүрхэнhөө хүсэөд, тэрьедэнэ. Алма-Атаhаа Архангельска область хүрэтэр хэды ута зай гатална гээшэб?..

Январиин

киноафиша

ЭХИН hАРЫН ЭКРАН

Сашын хуби заяанда адлирхуу хубитай Володя Козырев энэ рольдо наадахаар шэлэгдэhэн байна. Харин Томскын драмтеатрай актёр Александр Буреев Сашын эсэгэ боложо наадана. Буреевые «Вознесение» гэжэ фильмдэ Николай Ивановичай рольдо hаяшаг наадахыень хараа hэмди.

hайн hайхан сэдьхэлтэй, бэе бэедээ анхаралтай байя гэhэн уряа **«Спасите наши души»** гэhэн фильм сооhоо зэдэлнэ. Үншэн хэнзэ үхибүүдэй хуби заяан тухай хөөрэhэн тус фильм харахада, уйдхартай, гашуудалтайшье hаань, манай үе сагай бодото байдал гэжэ ойлгон хараха ёhотойбди. Обществыемнай уруунь дараhан архидалгын ба наркоманиин хойшолон иимэл гэжэ мэдэхэ хэрэгтэй.

Тус фильмдэ наадагшад: Юрий Назаров, Юрий Григорьев, Женя Пивоваров Рома Никитин, Серёжа Костин болон бусад.

«Казахфильм» студида **«Маньчжурский вариант»** гэжэ картина найруулагдан табигдаа. Совет тагнуулшан Чадьяров тухай кинотрилоги энээгээр түгэсэбэ гээшэ. Чадьяров энэ удаа япон армиин томо-томо зиндаагай сэрэгшэдэй буудаг гостиницын эзэн болонхой. Тиигэхэ зуураа манжуур тагнуулай ажалтанай үүргэ нэгэ доро бэелүүлнэ.

Фильмын үйлэ хэрэгынь Манжуурта 1945 ондо болоно.

Мэдээжэ киноактёрнууд Наталья Андрейченко Александр Абдулов хоёрой нэрэнүүдынь **«Леди Макбет Мценского уезда»** гэжэ фильмые абаhаар шэмэглэнэ. Геройнуудынь бэе бэедээ дурланхай, гансал жаргалай түлөө ябаhандаа хохидоно.

Режиссёр Алла Сурикова шэнэ хүдэлмэриеэ **«Две стрелы»** гэжэ нэрлээ. Далаад онуудаар хоригдоод байhан тус фильмын хуби заяан юрын бэшэ юм. Тиимэhээ өөhэдөө тэрэниие хаража, ямар тобшолол гаргаха байhантнай — танай хэрэг. Эндэ эрхим актёрнууд наадана гэбэл: Армен Джигарханян, Николай Караченцов, Сергей Шакуров, Наталья Гундарева, Ольга Кабо, Леонид Ярмольник, Станислав Садольский болон бусад.

Георгий Семёновой «Фригийские васильки» гэжэ рассказай үндэhөөр табигдаhан **«Убегающий август»** гэжэ фильм ганса бэе аад, залуу бэшэ инженерэй хуби заяан тухай хөөрэнэ. Нэгэтэ тэрэ залуухан басагантай танилсаад, тэрээндээ ээлжээтэ амаралтаяа сугтаа үнгэргэхые дурадхана. Энэ ябадал абаhаар хүнгэнөөр сэгнэгдээшье hаа, фильмын геройн нюдөөр харахада, иимэ hүүлшын арга боломжо шэнгеэр үзэгдэнэ.

Александр Филиппенко Анжелика Неволина хоёр гол геройнуудые гүйсэдхөө.

hургуулиин үхибүүдэй наададаг сэрэгэй «Зарница» гэжэ наадан режиссёр Владимир Фокиной анхарал татажа, **«До первой крови»** гэжэ нэрэтэй фильм найруулха үндэhэ олгоhон байна. Дайе буруушааhан удхатай энэ картина харахада, толгойдотнай элдэб бодол түрэхэ байха. Харагты. Үхибүүдтэмнай иимэ наадан хэрэгтэй гээшэ гү?.. Энээн тухай газетын нюур дээрэ хеерэлдэхэ, арсалдахадашье болохо бшуу.

«Мосфильм» студида В. Скоттой «Квентин Дорвард» гэжэ роман фильм болгогдожо табигдаад, **«Приключения Квентина Дорварда, стрелка королевской гвардии»** гэжэ нэрлэгдээ. Үйлэнь XV зуун жэлэй Францида үнгэрнэ.

«Жикина династия» гэжэ югослав фильмтэй кино харагшад танил юм. Николай Павлович тэрэнэй худа Милан хоёрые hаныт даа. Харин энэ шэнэ фильм соо тэдэмнай үбгэрэнхэй байна. Жика үбгэжөөлэй аша хүбүүн бүдүүн эрэ болоhон аад, арюухан эхэнэр зондо ямаршье ханалгүй, зүгөөр гансал хүгжэм, дуугаар hонирхожо, үбгэн баабайгаа hанаа үнөөн болгоно.

Энэдхэг фильмүүдтэ дуратайшуул хододоо олон байдаг. Энэ удаа «Один момент» гэжэ мелодрама дурадхагдана. Франциин «Маски» г э ж э фильмдэ танай дуратай Филипп Нуаре гол герой боложо наадана.

Имэл даа, ш э н э жэлэй эхин hарада хараха фильмүүднай.

В. ПАВЛОВА,
БурАССР-эй киновидеонэгэдэлэй ахамад редактор.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: актриса Ольга Кабо «Приключения Квентина Дорварда, стрелка королевской гвардии» гэжэ фильмдэ. Наталья Андрейченко Александр Абдулов хоёр «Леди Макбет Мценского уезда» гэжэ фильмдэ.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

Түсэбтэ табан жэлэй дүрбэн жэл үнгэрбэ. Мэнэ hая захалhан 1990 он түсэбтэ табан жэлэй шиидхэхын удхатай сагынь болоно. Арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараан, эдеэ хоолой зүйлнүүд байгша ондо элбэгжэхэ гү, али хуушанайхи мэтэ ехээр дуталдаhаар байха гү? Эдэ бүхы асуудалнуудта харюусаhан Буряадай АССР-эй М... Түрүүл... статья... да он... шагтай... дэхи »—

Респ... лектив... дай А... Совед... та кан... дэ зор... hаа... суглуу... байха.

Сэнхир экран

СРЕДА, 3
НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—«Житие Дон Кихота и Санчо»— олон серитэй уран hайханай фильм. 1-дэхи фильм. 2-дохи сери. 10.45— Мультфильмнүүд. 11.10— Уран зохёолшо Н. Задорновой зохёол бүтээлнүүд тухай. 12.10— Арадай аялга дуунууд. 12.30— Хүүгэдтэ зорюулагдаhан дамжуулга. 13.30— Время. 14.00—«Мой друг — лошадь»— олон серитэй эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 3-дахи сери. «Самая маленькая лошадь». 4-дэхи сери. «Упряжка от одной до четырех лошадей». 16.30—«В поисках капитана Гранта»— уран hайханай фильм. 2-дохи сери. «Тридцать седьмая параллель». 17.35—«Исповедь цивилизованного кооператора»— баримтата фильм. 18.15—«Амар сайн, хүгжэм! 19.00— Мультфильм. 19.30 — Время. 20.00—«Круги на воде»— баримтата фильм. 2-дохи фильм. 20.50—«Житие Дон Кихота и Санчо»— олон серитэй уран hайханай фильм. 1-дэхи фильм. 2-дохи сери. 22.00— Время. 22.30— Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 22.40— Телесеанс. 23.10— Душанбедэхи телефиль... дахи... тэhэн... рины... фильм... за со... лиин...

ХОЁ... МОС... гимнас... фильму... хэлэн. «Челове... зүжэг. буудтэ... 14.20—... гэлдэр... «Подру... УЛААН... фильм. фильм. «Скаме... лопково... драмы... Байгал. жэгэй... носхолн... «Амгал... шуул!» рөө... далай... га туха... на»—... дэхи се... конкур...

Р.

Кино, теа...

РУССКИЙ ТЕАТР ДРАМЫ
2 января — Новогодние елочные представления — в 10, 12-30, 15-30.

»ДРУЖБА«
Фантазеры — в 10, Две стрелы — в 12, 14, 16-10, 18-10, 20-10 (удл.).

«РОДИНА»
Дружок веселого бесенка — в 10, 16, Хон Гиль Дон — в 12, 14, 18-10, 20, 21-50.

«ПРОГРЕСС»
Красный зал — Две стрелы — в 10, 12-20, 14-20, 16-20, 18-20, 20-20, Зеленый зал — Проводник — в 9-40 11-30, 13-20, 15-10, 17, 18-50, 20-40, 2 января в 11-30—...

«ЭРДЭ...
Лилов... 12-40, 17-30,

«ОКТЯБ...
Мульт... Две с... Однажд... — в 16...

«ВОСТО...
Князь... 15-30, 17, 19,...

«БАЙКА...
2 янва... в четв... 18-30,...

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23 редактор —2-50-96, приемная —2-54-54, зам. редактора —2-68-08, зам. редактора —2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат —2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды —2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства —2-61-35, сельского хозяйства —2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта —2-69-58, культуры и школ —2-60-21, 2-57-63, информации —2-34-01, переводов —2-54-93, писем и селькоров —2-67-81, корректорская —2-33-31, выпускающие —2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин —91-1-44, Северобайкальск —35-73, п. Хоринск —55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли • Улан-Удэ, ул Ленина. Н-00805. Заказ № 2. Индекс 04613.